

הלאת מהשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "בהעלותך" (ובו ח' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נהשבה")

"בזמרנג" (בעין הסערה)

בשעת שחיטה הוי מעכב ובאו לדון בזה עם משה רבינו.

ברם לשון הפסיקתא (פרק ט' אות ו') מורה כי לא היו יכולים לאכול את הבשר באותו יום כי באותו יום נטמאו או שזה היה ביום השלישי להזייתן ולא היו יכולים כלל לאכול לערב ולפי זה הייתה שאלתם שיזרקו עליהם את הדם אף שהם עצמם לא יאכלו את הבשר והכי משמע בלשונו "למה נהיה כמנודים בתוך בני ישראל, לא שאנו מבקשים אכילה ושתיה, אלא שיזרק עלינו הדם. משמע שהם ידעו שלא יוכלו לאכול את הפסח, אלא סבורים היו שאפשר לזרוק עליהם את הדם והקרבתן יאכל על ידי אחרים שיימנו על קרבנם, כי אין הפסח נאכל אלא למנוייו והזריקה תחול גם עליהם.

והדברים צריכים עיון רב דהרי כל מטרת קרבן פסח שיאכלו ממנו וכל שאין יכולים לאכול ממנו אין הזריקה מועלת (ולפיכך קרבן פסח שבא בטומאה נאכל בטומאה אף שכל קרבנות ציבור קרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה כיון שעיקר מטרת הקרבתם לאכילה) אי"כ מה יועיל מה שאחרים יימנו עליהם והלא לא מהני שליחות במצוה שבגופו?

ועכצ"ל שסברו שדי בזה שהקרבתן נאכל על ידי אחרים כדי שלא יפסל הקרבן ובזה הוא שונה מכל קרבן שהרי אם יש כזית חלב זורקים את הדם אף שאין אכילת אדם דאכילת מזבח מהני שהזריקה תהיה כשרה, ולגבי פסח שעומד לאכילה די שיהיה כזית של אכילת אדם אף שלא כל המנויים ראויים לאכול.

אלא שהדבר תמוה מאד, אי"כ למה באו כלל לשאול את משה והרי יכולים היו לכתחילה לעשות כן מכוח סברתם? ובדוחק צ"ל שכולם נטמאו ובאו לשאול אם יכולים לצרף אחרים טהורים על הקרבן ולפי"ז מיירי קודם שחיטה

(א) מה היה המשא ומתן שהתנהל בין משה רבינו לטמאים למת אם יוכלו לעשות פסח ראשון?

איתא בפרשה (פ' ט' פס' ו' ז') "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל".

ובפרש"י: למה נגרע, אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטהורים".

והדברים צריכים עיון רב, מה הייתה טענת האנשים? הרי כבר נשנתה להם פרשת שילוח טמאים בר"ח ניסן (בין שמונת הפרשיות שנאמרו להם באותו יום) וכיון שאין קרבן קרב בטומאה מהיכי תיתי שיקרב הפסח בטומאה שכן אינו קרבן ציבור שקרב בטומאה, אי"כ מה יסוד סברתם שיוכלו להקריב את קרבנם בטומאה והלא אין זורקים את הדם על מי שנטמא?

אלא מה נאמר שאולי דין פסח שונה הוא ויש לו גדר של קרבן ציבור כי הוא נעשה בכנופיא וקבוע לו זמן והרי הוא כמו קרבן ציבור אף שנעשה על ידי יחידים, אי"כ למה באו לטעון ולא הלכו להקריב ככולם את הקרבן?

ולכאורה צ"ל שהסתפקו בזה אם ניתן לעשות עליהם קרבן כי הם יהיו טהורים ללילה אבל בשעת זריקה עדיין אינם טהורים כפי שנראה מלשון הפסוק "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" אבל אם זה היה למחרת יכולים היו לאכול שהיו טמאים ביום שביעי שלהם (וכן דרשו חז"ל) והספק שלהם היה אם זה שיכולים לאכול בערב אף שאינם ראויים לו

עוד אופן פירש מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל דלעולם ידע משה רבינו את הדין דאין קרבן פסח בא בטומאה רק שעדיין לא נצטווה למסור פרשה זו לישראל (דכפי שידעו אבותינו הקדושים את כל התורה כולה עוד בטרם נצטוו עליה אף משה רבינו ידע את כל התורה כולה ואף פרשיות שעדיין לא נצטווה לומר לכלל ישראל) לפיכך בשעה שאמר להם אין קדשים קרבים בטומאה כולל קרבן פסח מכח האי דינא אמר להם, אבל כיון שעדיין לא היה ציווי לומר כן לא היה יכול לומר להם כך נצוויתי מלמעלה, שהרי עדיין עוד לא קיבל את הציווי, לפיכך אמר להם עמדו ואשמעה, כלומר עלי לקבל עתה ציווי מאת השי"ת כדי שאוכל למסור לכם את ההלכה כפי שהיא.

מרן הגרי"ז הלוי זי"ע מבאר את מהלך השקלא וטריא שבספרי זוטא דבפסוק נאמר "במועדו בתוך בני ישראל" משמע שהם דרשו את 'במועדו' להתיר להם את הזריקה, כפי שיש לכל קרבן ציבור שקבוע לו זמן שמותר לבוא בטומאה, עוד הדגישו 'בתוך בני ישראל', משמע שיהיו על הקרבן עוד בני ישראל, טהורים שיאכלו את הקרבן. על זה טען להם משה רבינו, אין קדשים קרבים בטומאה. על כך טענו בני ישראל, תינח קדשים שיש להם אחריות, כלומר שלא קבע להם זמן הם אינם קרבים בטומאה אבל קדשים שחייבים באחריותם כלומר וקבע להם זמן לא יקרבו (בתמיה)

על זה ענה להם משה רבינו דאין בכך די, דאף אם טענתם נכונה שיש להקריב את הפסח שכן קבע לו זמן, אבל יש עוד תנאי בזה, שצריכים לאכול את הקרבן והרי לא יוכלו לאכול את קרבנם ממילא הקרבן יפסל לגמרי.

על זה השיבו לו, אם כן יזרק הדם על הטמאים, כי זה קרבן שקבע לו זמן והבשר יאכל לטהורים ונשאו על זה ק"ו, ומה חטאת שהיא קדשי קדשים דמה נזרק על טמאים ובשרה נאכל לכהנים טהורים, פסח שהוא קדשים קלים אינו דין שיזרק הדם על הטמאים והבשר יאכל לטהורים.

(לכאורה הוא ק"ו פריכא לחלוטין, שהרי הדין של קדשי קדשים שנאכל על ידי כהנים טהורים כי אין נפק"מ מי הוא האוכל שעיקר

שאפשר להוסיף מנויים כל עוד לא נשחט הקרבן ועדיין הדברים דחוקים ביותר דאף לזה לא היו צריכים את משה שהרי אם סברתם נכונה יכולים הם להוסיף מנויים כל עוד לא נשחט הקרבן ולמה הוצרכו לשאול, אלא בעל כרחך שהבינו שזו היא סברא מחודשת שתועיל אכילה של אחרים בשבילם ובאו לדון על זה אם האכילה שלהם מעכבת את הזריקה או שדי שיהיו מנויים אחדים שיכולים לאכול את הקרבן כדי שהקרבן לא יפסל.

אולם בספרי (אות ט') פירש שהיה זה בערב פסח וכן כתב ברמב"ם (פ"ו ו' מהל' קרבן פסח הלכה ב' ויעוין שם בראב"ד ובכס"מ ואכמ"ל) וא"כ היה ניתן לומר שהם באו לדון עם משה רבינו בזה גופא אם יוכלו לאכול מהקרבן שלהם, שהרי בלילה כבר יטהרו ובאו לדון עם משה רבינו אם צריכים בשעת זריקה להיות ראויים לאכול או שאם אין ראויים לאכול בשעת זריקה קרבנם פסול אף שיהיו ראויים לערב.

ולפי"ז אמר להם משה רבינו שאין מועילה הזריקה כיון שבשעת זריקה לא היו ראויים לאכול וכבר נדחו שאף שזה בידם לעשות זריקה וטבילה והערב שמש מכל מקום נחשבים הם טמאים בשעת הזאה ואין מועילה להם הזאה.

ומכל מקום נראה מלשון הפסוק "עמדו ואשמעה מה יאמר ה'" שלא הייתה לו ידיעה מה ההלכה, וצ"ב למה משה רבינו קיבל את טענתם ולא אמר להם שאף בכה"ג לא מהני זריקה?

ומו"ר מרן הגרמ"ד זצוק"ל פירש שמשה רבינו הסתפק בזה גופא, האם זה שאינם ראויים לאכול בשעת מעשה מעכב את הזריקה האם על זה נאמרה ההלכה שאין טמא מת משלח קרבנותיו (וכפי שפוסק הרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת מקדש הלכה י"ב) שהרי לערב יהיה ראוי לאכול מן הקרבן, או שזה גופא שכעת הוא טמא אף שבידו להזות ולטבול ויעריב שמשו מכל מקום עכשיו הרי הוא מחוסר מעשה ולא תועיל ע"ז זריקה, לפיכך אמר להם עמדו ואשמעה מה אומר ה' וכאן נתחדשה לו ההלכה שאין טמא משלח קרבנותיו, אף באופן שיוכל לאכול בערב ונדחים לפסח שני.

שלפרשיי קרבן שבא בטומאה אין בשר נאכל אף אם הבשר יהיה טהור ואף טהורים לא יאכלוהו וכן היא שיטת תוס' בזבחים (דף ט"ז ע"א) לגבי אונן. אי"כ אין מובן איך דרשו כלל את הקי"ו הזה והלא אינו נכון כלל?

על כן לפי פירוש רש"י חייבים לבאר את הספרי באופן אחר, שאת הקי"ו שנשאו הם לא עשו מקרבנות ציבור שנטמאו שהרי אין הבשר נאכל לאיש אלא דנו מחטאת בעלמא וכך דנו: חטאת שנטמאו הבעלים הרי הם משלחים את קרבנותיהם

(ולפי"ז צ"ל דלא כדעת הרמב"ם שהבאנו לעיל שטמא מת אינו משלח את קרבנותיו בשום קרבן, אלא מותר להם לשלח את קרבנותיהם על ידי שליח מלבד קרבן פסח).

ולפי"ז דנו מכל קרבנות שיש להם אחריות ולא קבע להם זמן וקרבים על ידי שמשלחים את קרבנותיהם, הרי לנו שאף שהבעלים נטמאים ואפילו שאין להם זמן עכ"ז ניתן להקריב את הקרבן על ידי שיזרקו את הדם ואת הבשר אוכלים הכהנים ובעלים מתכפרים כ"ש שפסח יקרב עליהם כיון שקבע להם זמן ואם יעבור זמנם יהיו מופסדים ועדיין הדברים צריכים ביאור רב (כ"ז כתבתי בקוצר האומר ושלא בעיון המספיק, שכן דברי מרן הגרי"ז זי"ע עמוקים הם מיני ים).

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ב) ביאורו הנשגב של הרוח חיים בפרשת 'ותדבר מרים ואהרן במשה'

ליומא דהילולא דרבינו הגר"ח מוואלאז'ין זי"ע
בי"ד בסיון

וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֶךְ בְּמִשְׁה דְּבַר ה' הֲלֵא גַם בְּנוֹ דְּבַר וְגו' (יב, ב)

לרגל יומא דהילולא דרבן של ישראל אבי הישיבות רבינו הגר"ח מוואלאז'ין זצ"ל זי"ע, אמרתי לערוך את ביאורו הנפלא והנשגב בפרשה דידן, בלשון קלה ומובנת:

ברוח חיים פ"א מ"א דקדק כמה דקדוקים פשוטים בפרשה זו:

המצוה היא הזריקה ויש מצוות אכילה לכהנים וכל כהן כשר יכול לאכול את הבשר אף שהוא קרבן שבא בטומאה כל שהקרבן עצמו טהור ויש כהנים טהורים שפיר דמי, אבל בקרבן פסח על כל יהודי מוטלת המצוה לאכול כזית ומה יועיל מה שהקרבן נאכל אם הם עצמם לא אכלוהו והרי זה עיקר מטרת הקרבן שיאכל על ידם וצע"ג).

נמצא שהויכוח שהתנהל בין משה לבני ישראל היה: בתחילה משה רבינו אומר להם שאי אפשר להקריב עליהם, שהרי אין טמא מת משלח את קרבנותיו ולא יועיל מה שיזרקו עליהם כיון שקרבן פסח אינו קרב בטומאה, על זה טענו לו דדין זה נכון רק כלפי קדשים שלא קבע להם זמן אבל קדשים שקבע להם זמן דינם שונה, שהרי כל הקרבנות קרבים אף שנטמאו בעליהם, לפיכך פסח שקבוע לו זמן יקרב אף בטומאה, על זה השיב להם משה רבינו דמכל מקום אין קדשים נאכלים בטומאה, כלומר אף קדשים שקבע להם זמן דיחוי הטומאה נאמר רק כלפי דין ההקרבה שידחה את הטומאה אבל לא את האכילה בטומאה, על זה השיבו לו בקי"ו דמאי שנא מחטאת ציבור שקבע לה זמן שדמה נזרק על הטמאים ובשרם נאכל לכהנים טהורים (דאף שבאים בטומאה אין נאכלים בטומאה) ואף כאן יועיל שיאכלוהו מנויים טהורים.

אלא שכל זה יתבאר היטב על פי שיטת הרמב"ם (פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' י"א) דנראה בדבריו דרק אם הבשר נטמא נשרף אבל אם הבשר הוא טהור אף אם כל הכהנים טמאים ניתן לאכילה אף לכהנים בעלי מומים (יעויין רמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש הל' ט') לפיכך אפשר לבאר שהם רצו לומר שכפי שקרבנות ציבור שלא נטמא הבשר אף אם הקריבוהו בטומאה נאכל הבשר על ידי כהנים טהורים, כך יהיה דין הפסח שלהם שיאכל על ידי מנויים טהורים.

ברם לפי שיטת רש"י בזבחים (דף צ"ט ע"א) בסוגיא דטמא בקרבן ציבור מהו שיחלקו לו ופירש רש"י את האיבעיא שכהנים טהורים הקריבו את הקרבן אבל אם כהנים טמאים הקריבו את הקרבן אין הבשר נאכל, דהכי קיימ"ל בפ"י כיצד צולין קרבנות ציבור באין בטומאה ואין נאכלים בטומאה, הרי לן

נזדכך הגוף מאוד מאוד, מכל מקום עדיין היה נחשב למציאות בפני עצמו, וכמו שאמר אברהם "ואנכי עפר ואפר", שעפר ואפר היא שפלות גדולה אך מכל מקום יש לו מציאות, ואצלם הגוף היה חוצץ בין שורש הנשמה לקצה התחתון שלה.

ולכן אצל משה רבינו השכינה דיברה מתוך גרונו ממש, מחמת שאצלו הגוף לא היה חוצץ כלל בין שורש הנשמה לחלק התחתון שלה המלוּבש בגוף, אך אצל שאר הנביאים שהגוף היה חוצץ ביניהם לא היתה השכינה מדברת מתוך גופם.

ואהרן ומרים חשבו שגם הם זכו לרום דרגתו של משה רבינו ע"ה, שהשכינה מדברת מתוך גרונו, וזהו שאמרו "הֲרַק אֶךְ בְּמִשָּׁה דְבָר ה' הֲלֹא גַם בְּנוֹ דְבָר", כלומר, וכי רק משה רבינו זכה שהקב"ה מדבר "בו" ממש, דהיינו מתוך גרונו, הלא גם אנו זכינו לזה, וגם אצלינו השכינה מדברת "בנו" ממש¹.

ועל זה השיב להם הקב"ה "אם יהיה נביאֵכֶם הוֹי"ה בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע", וביאור הדבר הוא, שמשה רבינו דרגת נבואתו תמיד היתה משם הוֹי"ה ב"ה שהוא שם העצם, וכל שאר השמות הם כינויים², אך שאר הנביאים לא תמיד היתה נבואתם משם העצם, ורק לפרקים הזדמן שהיה כך, ועל זה אמר להם "אם יהיה נביאֵכֶם הוֹי"ה", כלומר אם יזדמן לפעמים שנבואתכם תהיה משם הוֹי"ה, מכל מקום "בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע", שראייתכם את הנבואה היא כמו ראיית מראה, שמחזירה את המראות הבאים אליה, וכן אתם לא רואים את הנבואה עצמה במקורה אלא רק את האור החוזר ממנה. ו"בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ", שאם נבואתכם תהיה בחלום, שאז אין הגוף מפסיק בין הנשמה שבגוף לשרשה העליון, כיון שבשינה הנשמה עולה מן הגוף, אז גם אצלכם הנבואה יכולה להיות מתוך הגוף ממש.

"לֹא כֵן עֲבָדֵי מִשָּׁה... פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ", שגם כשמתנבא בהקיץ שכינה מדברת מתוך גרונו, "וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת", שהוא רואה את עצם הנבואה במקורה, ולא בחידות כמו שאר הנביאים,

א. לכאורה היה ראוי להם לומר "עם משה דְבָר" ו"הלא גם עמנו דְבָר", ולמה אמרו "במשה" ו"בנו".

ב. בהמשך הפרשה בפסוק ו' נאמר: "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבַרִי אִם יְהִי נְבִיאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ", ופירש רש"י: "אם יהיה נביאֵכֶם. אם יהיו לכם נביאים", ולכאורה תמוה הלשון "אם יהיה נביאֵכֶם", דמשמע כאילו הכוונה אם ה' יהיה נביאֵכֶם.

ג. למה שינה את הלשון, שבתחילה אמר "בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע", ואחר כך "בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ", הרי היה אפשר לומר בשניהם "אליו" או "בו".

ד. בפסוק ח' נאמר: "וּמִדּוֹעַ לֹא יֵרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי בְּמִשָּׁה", וצריך ביאור הלשון "בעבדי במשה", לכאורה היה צריך לומר "בעבדי משה" או "על עבדי משה".

ה. (עוד דקדוק שברוח חיים לא הקשה אותו להדיא, אבל בתוך ביאורו ביאר גם דקדוק זה), בפסוק ו' כשדיבר על נבואת שאר הנביאים כתוב: "אם יהיה נביאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֲתוֹדַע", ובפסוק ח' שדיבר על נבואת משה רבינו כתוב: "פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת", וצריך ביאור מה החילוק בין "מִרְאָה" ל"מִרְאָה".

וביאר הרוח חיים לפי מה שאמרו חז"ל ביבמות מ"ט ע"ב ובמדרש "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה נסתכל באספקלריא המאירה", וכן אמרו "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה", וצריך ביאור מה היה החילוק בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, ומה היתה הסיבה לחילוק הזה.

וביאר זאת על פי מה שאמרו בחולין פ"ט ע"א "גדול מה שנאמר במשה יותר מה שנאמר באברהם, דאלו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואלו במשה כתיב ונחנו מה", וביאר שאצל משה רבינו מפני רוב שפלותו וענוותו שחשב את עצמו כאילו הגוף אינו, נזדכך אצלו הגוף כל כך עד שלא היה חוצץ ומפסיק כלל בין הארת הנשמה בעולם העליון, ששם עיקר מדור הנשמה, לבין הקצה התחתון של הנשמה המלוּבש בגוף, ולכן אמר "ונחנו מה", שגופו היה נחשב כאילו אינו במציאות, אך אצל שאר הנביאים אף שגם אצלם

¹ בהערות הגר"צ אפשטיין על הרוח חיים ביאר שהטעם שחשבו כן היה משום שגם על אהרן אמר משה רבינו "ונחנו מה", אך כבר ביאר הנפה"ח ש"ג פי"ג שאמר כן רק משום שתלונת ישראל היתה על שניהם, אך העיקר בזה הבחינה הנוראה היה רק משה רבינו לבד, עכ"ד. ולענ"ד צ"ע, דאם כן למה מרים חשבה כן.

² וכ"כ הרא"ש יומא פ"ח סי' י"ט: "השם של ארבע אותיות... והוא נקרא שם המפורש, והוא מקור לכל השמות כי כולן נאצלין ממנו".

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

פרשת בהעלותך תשפ"ג

ג) בענין פרישת משה רבינו מאשתו ובגדדי חיוב עונה

א כתוב בסוף הפרשה (במדבר יב, א – ב):
 "וַתְּדַבֵּר מֵרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהָ עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה
 הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כִּשִּׁית לָקַח. וַיֹּאמְרוּ
 הָרֶק אֶךָ בְּמִשְׁהָ דָבָר יי הֲלֹא גַם בָּנוּ דָבָר וַיִּשְׁמַע
 יי".

ובספרי (זוטא יב, א) מבואר מפני מה נסמכה
 פרשה זו לפרשת מינוי הזקנים: "רבי שמעון אומר
 אף צפורה פתחה בדברים ואמרה למרים ומרים
 אמרה לאהרן ואהרן הוסיף על דבריהם ונשאו
 ונתנו בדברים ומה היו הדברים אמרו כיון שנתמנו
 הזקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה
 בשביל שעלו שבעים זקנים לשררה וכיון שראתה
 מרים הנרות אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן
 אמרה לה צפורה אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא
 אוי לנשותיהן שמיום שדבר הקדוש ברוך הוא עם
 משה אחיך לא נזדקק לי מיד הלכה מרים אצל
 אהרן והיו נושאים ונותנים בדבר שנאמר ותדבר
 מרים ואהרן במשה על אדות האשה על עסקי
 פרישתו מן האשה אמרו גיותן [=גאוותן] הוא
 משה וכי לא דבר הקדוש ברוך הוא אלא עמו
 בלבד כבר דבר עם נביאים הרבה ועמנו ולא
 פירשנו מנשותינו כמו שפירש שנאמר הרק אך
 במשה דבר ה"י".

ובגמרא (שבת פז, א) איתא: "שלשה דברים עשה
 משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא עמו,
 הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר
 את הלוחות. הוסיף יום אחד מדעתו. וכו'. ופירש

"ותמנת ה' יביט", שהיה מביט לעצם הענין, לשון
 "הבטה" הוא הסתכלות יתירה.

עד כאן ביאורו הנפלא של הרוח חיים.

ולגבי מה שכתב שהסיבה שאצל משה רבינו
 נזדכך הגוף לגמרי, היא "מפני רוב שפלותו
 וענוותו שחשב עצמו כאילו הגוף אינו", יש לציין
 בזה למה שכתב עוד שם (בד"ה ועוד אפשר
 להסביר): "והענין כי על ידי הענוה זוכה האדם
 הכל, וכמו משה רבינו ע"ה שהיה אדון הנביאים
 ואב החכמים לא נשתבח אלא בענוה, וכל מה
 שזכה הוא בעבור ענוותו, ואילו היה עכשיו אדם
 עניו כמשה היה ודאי זוכה לתורה בשלימות".

ובימי בחרותי שמעתי מידידי המופלא רא"י ת. נ"י
 לבאר על פי זה למה נזכר כאן באמצע הסיפור על
 מרים ואהרן "והאיש משה עניו מאד מפל האדם
 אָשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", שלכאורה אינו ממין הענין,
 וידוע מה שכתב בזה הרמב"ם סוף הלכות טומאת
 צרעת, ע"ש, אך לפי דברי הרוח חיים נמצא שזה
 גופא היה הטעות של מרים ואהרן שלא ידעו
 שמשה רבינו הוא עניו מכל אשר על פני האדמה,
 ולכן רק הוא זכה שהקב"ה דיבר "בו" ממש גם
 בהקיצ, מה שאין כן בשאר נביאים. עכ"ד.

ועוד כתב הרוח חיים שם בביאור הענוה של משה
 רבינו (שהוא גם כן נוגע לפרשה דידן):

"ולפי רוב הענוה של משה רבינו ע"ה אמרו עליו
 פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, כי
 יהושע אמר למשה אלדד ומידד מתנבאים
 במחנה, כאילו אינם צריכים לאצילות משה רבינו
 ע"ה, רק דומים לו ונתנבאו בפני עצמם, ויהושע
 סבר אי אפשר לב' מלכים שיתמשו בכתר אחד,
 כקיסרוג הלבנה כידוע, לכן פני יהושע כפני לבנה,
 ומשה שתק כמו החמה שלא אמרה אי אפשר לב'
 מלכים וכו', ולכן אמרו פני משה כפני חמה, שלא
 הקפיד ואמר ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה'
 את רוחו, שיתן ה' בעצמו את רוחו עליהם ולא
 יצטרכו לי, ולכן ניתנה התורה לו במתנה
 [כמבואר בנדרים ל"ח ע"ב "בתחילה היה משה
 לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה כו'],
 וכמאמר חז"ל וממדבר מתנה אם משים אדם
 עצמו כמדבר שהכל דשין בו ואין מקפיד כלל על
 כבודו התורה ניתנה לו במתנה, ולכן לא היה
 משה שוכח שום דבר מהתורה, יען שלא הקפיד
 על כבודו כלל וניתנה לו".

מרים ואהרן במשה אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו ואף על גב דהסכים הקדוש ברוך הוא על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקדוש ברוך הוא מסכים דבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אף על גב שגם עמהם היה מדבר".

ומבואר בדברי התוס' שמזה שהקב"ה הסכים על ידו לא ניתן ללמוד לדידן על מצות פריה ורביה, כיון שאפשר שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

והדברים צריכים ביאור גדול, וכי שייך להעלות על הדעת שהקב"ה יסכים עם דבר שאינו נכון בגלל סברא זו. ועוד קשה שהרי אחר כך הקב"ה אמר למרים ואהרן שהם טועים בדבריהם ומשה רבינו צודק, ונמצא ששוב הסכים הקב"ה עם משה [ויעויין בספר לבני בנימין (מערכה יח) שהאריך בביאור דברי הגמרא הללו].

ב. והנה החתם סופר (על התורה, ד"ה כי אשה כושית, דף נג, א) כתב: "כי אשה כושית לקח פירוש ואיננה ישראלית מבטן מלידה ומהריון ואין דרכה למחול על עונה בשביל שנעשה תלמיד או נביא, ואם תאמר כשנישאת שנית לו אחר שילוחיה כבר ידעה שהוא נביא וסברת וקבלת. זה אינו, דמנא ידעה שהרי גם בנו דיבר ה' ולא פרשנו מתשמיש וחשבה היא כמונו כמוהו. והשי"ת השיב בכל ביתי נאמן הוא ונעשה בריה חדשה גשם חמישי ונפטר מכל התחייבות איש לאשתו כמו אשתו של אליהו הנביא ושל רבי יהושע בן לוי".

ויש לדקדק בדבריו, שמשמע שכל הנידון היה רק מצד חיוב עונה, ועדיין צריך עיון מה עם חיוב פריה ורביה. ועוד יש לעיין, שאם כן מה היה

מן האשה. מאי דריש, נשא קל וחומר בעצמו, אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת, וקבע להן זמן, אמרה תורה (שמות יט, יא) והיו נכנים וגו' אל תגשו, אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה. ומנלן דהסכים הקדוש ברוך הוא על ידו דכתיב (דברים ה, כז) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם וכתוב בתריה ואתה פה עמד עמדי, ואית דאמרי פה אל פה אדבר בו" [ויעויין בהקדמת הבית שמואל לביאורו על אבן העזר שביאר באופן נפלא היאך כל אותם שלשה דברים וקשורים ותלויים זה בזה. ובזה מיושבת קושיית הפני יהושע (שבת שם)].

ובגמרא (יבמות סא, ב) נחלקו בית שמאי ובית הלל מאימתי יוצא אדם ידי חובת מצות פריה ורביה, בית שמאי אומרים שני זכרים, כמו שמצינו אצל משה רבינו שלאחר שנולדו לו שני בנים פירש מאשתו. ובית הלל סוברים זכר ונקבה כבריייתו של עולם. ומקשה הגמרא (שם סב, א): "ובית הלל נמי לילפו ממשה, אמרי לך משה מדעתיה הוא דעבד, דתניא שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכימה דעתו לדעת המקום".

ודברי בית הלל צריכים ביאור שהרי סוף כל סוף הסכימה דעתו לדעת המקום, ואם כן נמצא ששוב אפשר ללמוד ממשה רבינו, שאחר בן ובת יוצאים ידי חובת פריה ורביה. ועל קושיא זו אפשר לומר כדברי התוס' (שבת שם ד"ה ואתה) שכתבו: "וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו שמא זה הוא צווי גמור שצוה לו לפרוש. ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת צווי הקדוש ברוך הוא פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומרים דכתיב ותדבר

ומבואר מדבריו שלמעט בשיעור עונה בגלל שהבעל נהיה תלמיד חכם אין צריך לשאול את אשתו, ואפשר לעשות כן אף בעל כרחו. אבל לבטל לגמרי אי אפשר, וזהו שלא כדברי היערות דבש (ח"ב דרוש יא) שכתב בדרשתו לבני עדתו בשעה שהתמנה לרבנות העיר פראג, לבאר את דברי הגמרא (ברכות כז, ב) שרבי אלעזר בן עזריה לפני שהתמנה לנשיא אמר "איזיל ואימליך באינשי ביתי", והדברים תמוהים איך שייך שיעזוב עצת חכמי ישראל וילך בעצת אשתו. וביאר שכיון שעונת ת"ח היא משבת לשבת, ועונת נשיא היא אחד לשלושים יום, הוצרך רבי אלעזר בן עזריה לקבל רשות מאשתו [והובאו דבריו בפתחי תשובה (שם, ג) והעיר שלא נמצא כן באבות דרבי נתן. ויעויין באוצר הפוסקים (שם, ס"ק יז) שניסו למצוא לזה מקור. ויעויין בספר הקשורים ליעקב (לרבינו היעב"ץ דרוש תפילת ישרים) שביאר באופן נפלא מפני מה רצה להתייעץ באשתו].

ונראה מדבריו בתשובה שגם אשה ישראלית אינה מסכמת על ביטול עונה לגמרי, ולא כמו שכתב בפירושו לתורה.

ג. והנה בגמרא (ביצה ה, ב) איתא: "הכי קאמר מכדי כתיב (שמות טו, יט) היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, לך אמר להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה, כז), למה לי, שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. וכי תימא למצות עונה הוא דאתא וכו'".

והקשה המהרש"א על אתר: "וא"ת כיון דממילא ליתא לתקנתא ממילא נצטוו בפריה ורביה כמו שנצטוו כבר. וי"ל דה"ק וכי תימא למצות עונה הוא דאתא דהוי ליה מצות פריה ורביה דבר שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני דלזה ולזה נאמרה וכו'".

הטעם של משה שפרש מאשתו, וכי הוא סבר על עצמו שהוא גשם חמישי.

והנה החתם סופר בתשובה (יו"ד קמט) כתב: "נסתפקתי באשת חבר שמצאה בעד הבדיקה כעין מראה אדמדם ושאלה לחכם וטהר אי שרי לבעלה להחמיר על עצמו דלא גרע מבהמה שהורה בה חכם או דלמא לאו כל כמיניה להחמיר על עצמו להפקיע שיעבודו דנשתעבד לאשתו בעונה האמורה בתורה והיא תשוב אמריה אנא אמרי דאתרא קסמיכנא ולא בעינא לאחמורא אנפשי טפי ואי משום בהמה שהורה בה חכם האי מצוה דיליה היא ולדידה מאי איכפת לה".

וכתב החתם סופר: "וכיון שזכינו לדין אמרינן אפילו צווחת לא מהני דאמרינן השתא הוא דאתרעת דבשעת נשואין מסתמא היתה כשרה כשאר בנות ישראל ורוצה שיהיה בעלה ת"ח ולא נשתעבד לה מעולם בכה"ג שלא יעשה ת"ח וא"כ לא מהני צווחה שלה עתה. וכו'. וכן מצינו באגדה דסתם בנות ישראל משתוקקת שיהיה בעליהן ת"ח אף על גב שיפרש מהם יותר וימעט בעונתם דכן מצינו בנבואת אלדד ומידד שאמרו הנשים אשרי נשותיהם של אלו שזכו לכך ובלי ספק שהנביא פרוש יותר משארי חכמים ואפ"ה שבחו נשותיהם אף על גב דציפורה השיבה אוי לנשותיהם דמיום שנתייחד הדבור עם בעלי פירש ממני היינו שפרש מכל וכל והאשה מבקשת תפקידה אבל למעט עונתה אינה מקפדת" [והובאו דבריו בפתחי תשובה (אהע"ז עו, ד) ועל עיקר דבריו יש להעיר שמהיכי תיתי שהבעל יצטרך לעבור על איסור בשביל חיובו, ומה זה דומה לשינוי זמן העונה. וצע"ק].

וזוהו הטעם שיש מצות עונה אף במעוברת ובפסק ווסתה [וכמו שמבואר בפוסקים, ויעויין ברבינו האריז"ל (שער המצוות פרשת בראשית ד"ה חומרות, עמוד ז) ובשו"ת רב פעלים (א, ח)].
אלא שנראה שמצות פריה ורביה תלויה במצות עונה, דהיינו שגדר ציווי התורה על פריה ורביה הוא על בעל שיש לו אשה [ואף שהרא"ש (כתובות א, יב) כתב שאפשר לקיים פריה ורביה בפילגש, והובאו דבריו בבית שמואל (כו, ב), יעויין בקרבן נתנאל שם. ואין כאן מקומו. אך פשוט הדבר שיש לחלק בין יציאת ידי חובת המצוה בדיעבד לבין עיקר הציווי לכתחילה].

וממילא נחלקו בית שמאי ובית הלל האם מצות עונה ומצות פריה ורביה תלויים זה בזה. דעת בית שמאי שמזה שמשה פרש מאשתו אחרי שנולדו לו שני בנים, מורה הדבר שנחשב שקיים מצות פריה ורביה. אמנם בית הלל סברו שמשה פרש מעצמו מצד דין עונה, שהוא סבר שאין הוא מחויב בעונה, מצד הקל וחומר שדרש, וממילא נפטר ממצות פריה ורביה. שכל שאין מצות עונה, אין את צורת המצוה של פריה ורביה. ועל כן אף שהסכים הקב"ה על ידו, עיקר ההסכמה היתה על מצות עונה, שכלפי שעבודיו לאשתו אין הוא מחויב יותר, ואף שנוצר בזה גם פטור על פריה ורביה.

ואולי אפשר לומר שזהו כוונת התוס' שאהרן ומרים חשבו שהקב"ה הסכים עמו מצד שהוא פרש קודם לכן. והיינו שהם חשבו שכיון שפרש מאשתו לא רצה הקב"ה לכופו אותו לחזור אליה, אבל באמת משה טעה, והקב"ה גילה להם שהוא הסכים עם משה כלפי הקל וחומר שלו הנוגע למצות עונה, אף שמזה יצא פטור גם לפריה ורביה. ומיושב היטב מפני מה אי אפשר ללמוד

ובהגהות קרני ראם על המהרש"א (אות א) כתב: "מלשון למצות עונה משמע דאינו מצות פריה ורביה אלא דנפקדו אמצות עונה ולכל אדם ואפילו לטייל ופועל יהיה תיכף עונתם בשובם מההר".
ודבריו צריכים עיון גדול, וכי יעלה על הדעת שהתורה תחזור ותתיר מצות פריה ורביה ולא תתיר מצות עונה, מהיכי תיתי לחלק ביניהם [ויעויין בפנים יפות בפרשתנו (ד"ה עוד יש לפרש) שביאר שכוונת הגמרא היא כלפי הנשים שאינן מחויבות בפריה ורביה, ומיושבת קושיית המהרש"א].

והנה הבית שמואל (א, א) תמה על הרמב"ם מנין לו לחלק ולומר שמועיל מחילה של אשה על מצות עונה אחר שקיים פריה ורביה, ולא מהני קודם לכן, והלא גם לאחר שקיים פריה ורביה יש מצות לערב אל תנח ידך.

ובפתחי תשובה (שם) כתב: "ועיין בספר ברכי יוסף מהגאון החכם החיד"א ז"ל דניחא ליה לחלק דאם קיים פריה ורביה אינו חייב לבעול בכל עונה אלא משום לערב אל תנח סגי לעתים רחוקות רק שלא יניח לגמרי". וצריך ביאור נקודת החילוק.

ד. והנראה לומר שהנה כבר הוכיחו האחרונים שמצות עונה ומצות פריה ורביה הינם שתי מצוות שונות. מצות פריה ורביה היא מצוה לעשות מעשה המביא ילדים לעולם, ומצות עונה זהו חיוב מחיובי הבעל לאשתו, שחלק מצורת החיים של בעל ואשתו מתבטא על ידי מצות עונה [ובעיקר מקור החיוב של עונה, והאם הוא מדאורייתא או מדרבנן, והאם הוא נלמד מלאו או מעשה, יעויין במרחשת (חלק ב סימן ט אות ד ואילך), ובאוצר הפוסקים (סט, ה אות ב, עמוד קל) ולא עת האס"ף].

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א. ד) איסור עמונית ומואבית לכתחילה

ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני וגו' (י כט)

בספרי כאן איתא, חובב היה שמו כו', וכשם שחיבב יתרו את התורה כך חיבבו בניו את התורה כו', ר' יהושע אומר וכי גרים נכנסים להיכל והלא כל ישראל לא נכנסו להיכל, אלא שהיו יושבים בסנהדרין ומורים בדברי תורה, וי"א מבנותיהם נשואות לכהנים והיו מבני בניהם מקריבים על גבי מזבח, והרי דברים ק"ו ומה אלו שקירבו את עצמם כך קירבם המקום, ישראל שעושים את התורה עאכ"ו כו', וכן אתה מוצא ברות המואבית, מה אמרה לחמותה עמך עמי כו', מנין אתה אומר שלא מתה רות המואבית עד שראתה שלמה בן בנה שהיה יושב ודן דינן של זונות שנא' עם המלך במלאכתו ישבו שם, והרי דברים ק"ו ומה אם מי שהיתה מן העם שנאמר בו לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם, על שקירבה את עצמה כך קירבה המקום, ישראל שעושים את התורה עאכ"ו ע"כ.

מבואר בספרי שרות המואבית היא מן העם שנאמרו בו לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם, והכוונה לפסוק במלכים (א פי"א פ"ב): והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה, מואביות עמוניות אדומית צדנית חתית, מן הגוים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם, אכן יטו את לבבכם אחרי אלהיהם בהם דבק שלמה לאהבה ע"כ.

והיינו שהפסוק מוכיח את שלמה המלך שנשא נשים מואביות ועמוניות וכו', שכתוב עליהם בתורה שלא להתחתן עמם. ולשון הפסוק הוא "אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם", ומשמע שהאיסור הוא בין בעמוני ומואבי ובין בעמונית ומואבית, והדבר תמוה דהא הלכה פסוקה היא בישראל, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ולכך הותרה רות המואבית לבועז ונעמה העמונית לרחבעם, וא"כ מה כוונת הפסוק 'לא תבואו בהם'.

ואכן באבן עזרא (שמות כא ד ודברים כג ב) הביא פסוק זה, וכתב שסוף הפסוק אינו הולך על מואביות ועמוניות, אלא רק על צדניות וחתיות, שהם משבעה אומות שנאסרו בין הזכרים בין הנקיבות, אבל עמוניות ומואביות מותרות בקהל

ממשה, משום שעיקר הנידון במשה היה על מצות עונה, אלא שלאחר שנפטר מעונה ממילא נפטר מפריה ורביה.

וזוהו הטעם שהחתם סופר על התורה דן רק מצד עונה ולא מצד פריה ורביה, כיון שעל זה היה כל הנידון. וזהו טעם החילוק בין תלמיד חכם שרוצה לקיים מצות עונה לפרקים שאז לא צריך להימלך באשתו, לבין אם רוצה לבטל לגמרי. משום שביטול עונה לגמרי נחשב ביטול האישות, ואין היתר לתלמיד חכם לבטל אישות, פרט למשה רבינו.

ומיושבת קושיית המהרש"א משום שאפשר לומר שכל זמן שלא הותרו בעונה לא חל חיוב פריה ורביה, אלא שהמהרש"א סבר שכיון שהותרו בפריה ורביה בעל כרחך שהותרו גם בעונה, כיון שצורת החיוב של פריה ורביה היא על ידי מצות עונה [ואולי אפשר להעמיס כן בכוונת הרמב"ם (אישות טו, א)].

וממילא מיושבת קושיית הבית שמואל, למה מועילה מחילה של האשה רק לאחר קיום מצות פריה ורביה, משום שלפני קיום המצוה חל על האדם שני חיובים: חיוב פריה ורביה כלפי שמיא הנעשה על ידי מצות עונה, וחיוב עונה כלפי אשתו. אבל לאחר קיום המצוה נשאר רק את החלק של המצוה כלפי אשתו [וכלפי מצות לערב אל תנח, אין זה חיוב גמור, כמו שכתב החיד"א], ועל כן מועילה מחילה.

חסידים שלא לישא עמונית ומואבית מפני היותם מאומה גרועה שמידותיהם רעות, ולכן הוצרך בועז לומר שאינו נמנע מלישאנה כיון שראה בנבואה שיצאו ממנה מלכים ונביאים, וביאור הדבר י"ל שנבואה זו מוכיחה שרות נזדככה ואין קיים בה כלל החסרון של עמונים שאל"כ לא היתה ראויה שיצאו ממנה מלכים ונביאים.

וחזר על דבריו (שם פסוק ו) וז"ל, ואף אם נאמר שהיה נודע להם חדוש הלכה זו, לאו משנת חסידים היא, ואינו מן הראוי שמי שיקווה לצאת ממנו שבט מושלים ישא עמונית או מואבית ואף אם תהי"נה מותרות, הלא תראה הגואל פלוני אלמוני כמה ברח מזה כמי שנשכו נחש ולמה יקחנה בועז כו' ע"כ. ועוד כתב (שם פ"ג פסוק יא): וגם היודע יחשדהו כי לאו משנת חסידים היא זאת, התמו בנות ישראל הכשרות כו', אמר איני חושש לכל זה, אחר שזקני ישראל הסנהדרין יודעים כי אשת חיל את, אינני נותן אל לבי לדברי האחרים עכ"ד. וציינו לדבריו בעל האגרת שמואל (עמ' לג ב) וספר זכותיה דאברהם (ערך עמוני).

ועד"ז כתב האלשיך (רות פ"ד פסוק ט) וז"ל, הרהר בועז בלבו לומר, מי יודע אם לעת כזאת עלי יתלחשו כל העם כו' מה זה היה לגדול הדור ראש הסנהדרין לבא לקחת לו בת גוי מקרב גוי אשר הבדיל ה' אותם מלבא בקהל ה', כי גם בנות יולדו להם מכלל האיסור יצאו, הלא ישקיף וירא מי אביהן ותגעל נפשו במורם מהם, והמבלי אין בנות בישראל כו', על כן להרים מכשול כו' ענה ואמר אל הזקנים וכו' להודיע ולהודע כי זאת האשה לא כנשים מבנות הגוים המתגיירות היא, כי זאת לא זאת השפלה כיתר גיורות כי אם הגבה למעלה ואשרי שיאחז בה, כי הלא זאת האשה אשר הוכיח ה' לבא לבנות לה בית מלכות בישראל. שנית כי דרך ייבום לה וכו' ע"ש.

וכן מצינו למהר"ש אלגאזי בספרו אהבת עולם (עמ' קכב ב) וז"ל, אמנם עכשיו שאין העם יודעים כי הפרידה הטובה והאשת חיל אשר הוכיח השם מבני מואב את, א"כ אהיה לבוז בעיני העם, שיאמרו המבלי אין בנות ישראל אשה לבועז, הלך לקחת מבנות מואב, כי אף שנתחדשה הלכה מואבי ולא מואביה, מכל מקום לא אמרו אלא שמותר לשאת מואבית, אבל לאו משנת חסידים היא, אמנם היום או למחר אגלה בישיבה כי אף שאתה מואביה, טובה אתה מבנות ישראל, לפי

ע"ש, אך מדברי הספרי כאן מבואר להדיא שהפסוק מדבר גם על מואביות, שהרי הספרי מביא פסוק זה כלפי רות המואביה, וא"כ הדק"ל הרי המואביות מותרות לבא בקהל.

ועמד בזה בעמק הנצי"ב, וכתב שכוונת הפסוק לומר שהנקיבות ג"כ מרוחקים יותר מצד שבאו מעמוני ומואבי, אלא שהתירן הכתוב בנישואין לאחר שנתגיירו, אבל מקורם רחוק הרבה ממקור הקדושה עכ"ל, וצ"ב כוונתו, דמאי אכפ"ל שהם מרוחקים מישראל ומקורם רחוק הרבה ממקור הקדושה, והרי למעשה מותרות הן בקהל, ואיך שייך לכתוב עליהם 'לא תבואו בהם'.

וראיתי ברלב"ג שם שגם רמז לקושיא זו בלשון הכתוב, הרי הנקיבות מותרות, וכתב בתוך דבריו וז"ל, ואע"פ שנקבותיהם לא נאסרו לבא בקהל כמו שבארנו שם, הנה לא היה ראוי למלך שיבא בהן, כי הזרע שיהיה לו מהן א"א שיהיה שלם מאד, וכבר היה ראוי לשלמה שידקדק מאד שיהיה זרעו שלם עם ה', כדי שיתקיים לו הברית שכרת השם לדוד אביו להתקיים לו המלוכה תמיד אם ישמרו בניו תורתו, הלא תראה שרחבעם היה בן עמונית ועשה הרע בעיני ה' ע"כ.

ומבואר מדבריו חידוש גדול, שאע"פ שאין איסור בעמונית ומואבית, מכל מקום ראוי להמנע מלישא אותם, וזה כוונת הפסוק 'לא תבואו בהם', שאין מן הראוי לישא אותם אע"פ שאין בו איסור, והיינו כדברי הנצי"ב כאן שהנקיבות ג"כ מרוחקות הרבה ממקור הקדושה ולכן היה טענה על שלמה המלך שנשא אותם.

ומצינו יסוד זה בעוד מקומות, דהנה בפסוק (רות ב ו) כתוב, ויען בועז ויאמר לה הגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך כו', ובתרגום שם: ואתיב בועז ואמר לה, אתחואה אתחוי לי על מימר חכימיא דכד גזר השם לא גזר על נוקביא אלהן על גובריא, ואתאמר עלי בנבואה דעתידין למיפק מינך מלכין ונביאין בגין טיבותך דעבדת עם חמותיך כו' ע"כ. וצ"ב כוונת התרגום, דמאחר שנודע לבועז שלא גזר השם אלא על הזכרים ולא על הנקיבות, א"כ למה הוצרך להוסיף שנאמר לו בנבואה שעתידים לצאת מרות מלכים ונביאים.

וכתב המהר"ש אלקבץ בספרו שורש ישי וז"ל, שעם היות אמת ויציב, המואבית מותרת לבא בקהל, לאו משנת חסידים היא עד שישובח הנושא אותה, ודי והותר שלא יגונה, לכן הוצרך לומר שראה בנבואתו שעתידים לצאת ממנה מלכים ונביאים ע"כ. הרי מבואר מדבריו שמשנת

עמוני ומואבי, חרדו העם והיתה חרדה גדולה ביום ההוא ע"כ. הרי מבואר בפסוקים לפי הכוזרי, שישראל נבדלו מנשותיהם העמוניות והמואביות משום שמצאו כתוב לא יבא עמוני כו', וגם זה תמוה הרי עמונית ומואבית מותרת, וע"כ כנ"ל.

אמנם בעיקר הקושיא אהא דכתיב לא תבואו בהם, והרי הנקיבות מותרות, יש דרך נוספת לבאר שבאמת אין כוונת הפסוק כלל לאיסור דלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', שהרי בזה נקיבות מותרות, אלא כוונת הפסוק ששלמה המלך נשא נשים אלו בהיותם נכריות, ואזי אסורות מחמת הלאו דלא תתחתן בהם (וכ"ה פשטות המכילתא פרשת בא פי"ב: כיוצ"ב אתה אומר, מן הגויים אשר אמר ה', והיכן אמר לא תתחתן בהם ע"כ, ובפשוטו מיירי אכוליה קרא אף אעמוניות).

וכ"כ הרד"ק שם, וכתב שאע"פ שאיסור זה נאמר רק על ז' אומות ואין עמון ומואב בכללם, באמת הוא הדין לכל שאר הגויים שיש בהם איסור זה, אלא לפי שהיו באים בארצם הזהירם עליהם ע"כ. וכ"כ בספר כוזרי שני (ויכוח ראשון אות כ ואילך) ע"ש. ועי' בשו"ת הרב"ז (ח"ב אה"ע מבהמ"ח סי' ז) שכיון לדבריהם וביאר שכיון שכל נשיו הטו את לבבו, וכדכתיב שם נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים גו', לכן היו אסורות עליו, דזיל בתר טעמא דכתיב כי יסיר את בנך וגו', לרבות כל המסירין ואפילו משאר האומות כדאיתא בקידושין סח ב עכ"ד.

[וגם בפסוק בעזרא שכתוב בנותיכם אל תתנו לבניכם, יעויין במקנה (קידושין סט א) שיש לפרש את הפסוק על נשים נכריות ע"ש, וכ"כ האבן עזרא (עזרא י ג): ולא מצאנו שהקריבו אחד מהם ואולי הוציאום שלא היו גיורות כרות המואביה ע"כ.

וכמו"כ בפסוק בנחמיה שכתוב ויבדלו כל ערב מישראל, עי' במקנה שם שהכוונה שנבדלו מבעליהם העמונים, וכ"ה באב"ע דברים שם, וכ"כ בכוזרי שני שם, ודלא כדברי הכוזרי שפירשו על נשותיהם העמוניות ומואביות.]

האמנם דמדברי הספרי דלעיל לכאורה נסתר ביאור זה, שהרי לשון הספרי הוא "ומה אם מי שהיתה מן העם שנאמר בו לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם" על שקירבה את עצמה כך קירבה המקום כו', ומשמע להדיא שכוונת הפסוק לאיסור של אומה מסויימת זו של עמון ומואב.

שאתה האשת חיל הכתובה בתורה במלת שתי בנותיך הנמצאות ע"כ.

וכ"כ הב"ח בספרו משיב נפש (רות פ"א פסוק א): ונראה להוסיף כו' שהליכתו של אלימלך היתה לש"ש כו', אף כאן התורה גזרה על עמוני ומואבי הזכרים, והתיר הנקיבות, וישראל נהגו לסול בעצמם להרחיק אף הנקיבות, שהרי רות היתה הראשונה שקבלה, כדאיתא במדרש רות, ואלימלך הצדיק ראה שמלכות בית ישראל יצא משבט יהודה מבנות עמון ומואב, לכך הלך ביישוב הדעת ובעצה עמוקה בגזירת עתיק יומין לקרב מה שהרחיקו ישראל כו' ועי"כ באה רות ונשאת לבועז ונולדו מתכי בית דוד כו' ע"כ.

ועי' בזוהר חדש (רות דף לז א): מפני מה נענשו מחלון וכליון, מפני שנשאו נשים מואביות, אין לך בעולם נשים מתעסקות בנחש ובכישוף כמו מואביות, ממאי דכתיב ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן, כיון דהוו אכלי מידי בחרשייהו מיד הוו סגדין לטעוותהון ע"כ. ולפי"ז יש טעם נוסף למה יש להמנע לכתחילה מלישא עמונית ומואבית, משום שמתעסקות בנחש ובכישוף, ומבואר בזוהר שלכן נענשו מחלון וכליון על נישואיהן, אע"פ שמדינא אין איסור במואבית, וכנ"ל.

עכ"פ לפי דרך זו מבואר הכתוב שאסר עמונים ומואבים בין זכרים בין נקיבות, והכוונה שאינו מן הראוי ולא משנת חסידים הוא אע"פ שאינו איסור גמור וכנ"ל.

ויש להוסיף שמצינו כן בפסוק נוסף, דכתיב (עזרא ט יב): ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם, ובנתייהם אל תשאו לבניכם, ולא תדרשו שלמם וטובתם עד עולם, למען תחזקו ואכלתם את טוב הארץ והורשתם לבניכם עד עולם ע"כ. והנה הא דכתיב ולא תדרשו שלומם וטובתם, לא מצינו כן במקרא אלא על עמון ומואב, וא"כ גם רישא דקרא בנותיכם אל תתנו לבניהם קאי אעמון ומואב, וקשה הרי עמונית ומואבית מותרת לבא בקהל. ובהכרח שאעפ"כ הזהיר עזרא שימנעו ישראל מלישא עמונית ומואבית (ועי' מקרא קודש הרשמאן עמ' ו א).

ועוד זאת מצינו בפסוק (נחמיה יג ג): ויהי כשמעם את התורה ויבדילו כל ערב מישראל ע"כ, ובספר הכוזרי (מאמר השלישי אות סג) וז"ל, כאשר כוון ביום שגרשו העמוניות והמואביות, מפני שהיה יום מעשה גדול לגרש העם את נשיהם כו', ועל פרסום המעמד הזה אמר וימצאו כתוב, ר"ל כי כאשר הגיע הקורא אל עם הארץ, אל לא יבא

ה) מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א פרשת בהעלותך מצות הדלקת המנורה בכהן.

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו'
(ח, ב)

וברש"י, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות.

ביומא כד, ב לענין הדלקה בזר אמרי' הדלקה לאו עבודה היא. ובתוס' ישנים וריטב"א הק', כיון דלאו עבודה היא אמאי כתיב בה כהן דכתי' דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות, וכתוב בהעלותך אהרן את הנרות. ותי' הריטב"א וז"ל, וי"ל דלהכי לא אפקיה בלשון חיוב, ואמר בהעלותך או בהעלותך לומר דלאו עבודה היא לחייב עליה מיתה בזר, [כשם שאין חיוב מיתה בעבודה שאינה תמה], עכ"ל.

והנה הרמב"ם פ"ט מביאת מקדש ה"ז כ' וז"ל, וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן. ובהשגות הראב"ד, א"א הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן, אלא שאם הדליקן כשרות, עכ"ל. ובביאור ההשגה כ' בחי' רבנו חיים הלוי, דר"ל דנהי דהדלקה לאו עבודה היא, ולא מיפסל בה זר, אבל מ"מ מצותה בכהן, וכדכתי' בקרא בהעלותך את הנרות וגו', וע"כ אסור לזר להדליק לכתחילה, ורק דכיון דפסולא דזר ליתא גבה ע"כ אם הדליקן כשרות בדיעבד.

ודעת הרמב"ם מפורשת דהדלקה בחוץ כשרה לכתחילה בזר, ואסברה לן הגר"ח, דס"ל להרמב"ם דאין המצוה דמנורה בעצם מעשה ההדלקה, אלא עיקר מצותה היא שיהיו הנרות דולקין תמיד, וזהו הוי קיום מצותן, שיהיו דולקים, וכיון דעצם מעשה ההדלקה אינו מעיקר קיום דינה והכשרה של הדלקת הנרות, על כן ממילא דלא שייך בה בההדלקה פסול זרות וחוץ.

והשתא לדעת הרמב"ם דזר כשר לכתחילה להדלקת המנורה, הא קמה וגם ניצבה קושיית הראשונים אמאי כתיב בה כהן, שהרי ליכא אף דין

אך ראה זה מצאתי דבר חדש להגאון בעל שו"ת בית אפרים (בספר זרע אפרים על הפסיקתא שמיני אות י), שהקשה עמש"כ המדרש שאברהם אמר ללוט הפרד נא מעלי, כפרידה זו שאינה יולדת, כך אין זרעי מתערב בזרעך, וכתב וז"ל צ"ע דהא קימ"ל עמוני ולא עמונית כו', ואפשר לומר דזה דוקא בגירותן, אבל בגיותן אף הנקיבות אסורות, והכא בגיותן איירי, ואם נתגיריו שוב כקטן שנולד דמי ואפ"ה אסרה התורה הזכרים והתירה הנקיבות, וכאן אין מדמה לפרידה רק בגיותן דהוה עם הדומה לחמור עכ"ל.

והמבואר לכאן מדבריו, שכל ההיתר של עמונית ומואבית הוא רק לאחר הגירות, אבל בגיותן יש איסור אף בנקיבות כמו בזכרים, והטעם משום שבאמת אין חילוק בגוף האיסור בין זכרים לנקיבות, וכל ששם עמוני עליו נאסר בקהל, אלא שלאחר הגירות הא קימ"ל גר כקטן שנולד דמי, וגזה"כ הוא שישאר שם עמוני על הזכרים, ולענין נקיבות לא גזר כן הכתוב, אבל בגיותן אין מקום לחלק ביניהם (כ"נ לענ"ד כוונתו, אך הגאון ר' סער מיזל זצ"ל לא הסכים עמדי בפירוש דבריו ואכ"מ, ואמנם מדברי תוספות השלם רות א ה מוכח שגם בגיותם יש איסור וכ"מ מעוד מפרשים).

וכן משמע קצת בספר הלכות פסוקות הלכות עריות שכתב: ובנותיהן כשמתגירין מותרות לינשא כו', ומשמע שבגיותן אסורות (אך יל"ד שאסורות כדין כל נכרית). ועי' בספר יפה ללב (ח"ד אה"ע ד אות ב) שגם מבואר כן מדבריו ע"ש (אך מדברי הרבה מפרשים מוכח שגם בגיותן אין איסור בעמונית ומואבית, עי' תוספות השלם רות א ה ועוד ואכ"מ).

ומעתה מבואר יותר כל לשונות הפסוקים במלכים ובעזרא ובנחמיה, שיש איסור לינשא עמונית ומואבית, והרי קימ"ל עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ולפי הנ"ל ניחא דהפסוקים מיירי בגיותם וכמו שכתבו הרד"ק והאבן עזרא, אך לא מחמת איסור דלא תתחתן במ, שהרי בספרי מבואר שאיסורו משום לא יבא עמוני כו', אלא משום שבאמת יש איסור בעמונית ומואבית בגיותן ואין חילוק בין הזכרים לנקיבות אלא לאחר גירותן ודו"ק.

בספרי איתא, וביום שמחתכם אלו שבתות. והיינו דהשבת יום שמחה הוא.

והנה בתוס' מו"ק (כג, ב ד"ה מאן) מפרשי הא דשבת עולה למנין שבעת ימי אבילות אף דלא נהגא ביה אבילות, ואילו הרגל אינו עולה. וז"ל, אע"ג דשבת עולה, רגל אינו עולה, הואיל ואין אבילות כלל, משום דכתיב בהן שמחה, שבת מיהא לא כתיב שמחה, אפילו אינה נוהגת עולה. בירושלמי מפרש טעמא דשבת דאין אבילות נוהג בו משום דכתי' (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, ושבת כתיב ביה ברכה, עכ"ל, [והיינו קרא ויברך אלוקים את יום השביעי, כן אי' במ"ר ויחי פ"ק]. הרי נקטו התוס' להדיא דשבת לאו בכלל שמחה, ובירושלמי שהביאו נמי מבואר דאין השבת בכלל שמחה דהוצרך טעמא דאין אבילות משום דכתיב ברכה בשבת.

והגרעק"א בתשו' א בהשמטה כ' בפשיטות דבשבת אין חיוב שמחה, והחיוב לאכול בו פת אינו מטעם שמחה, אלא מטעם כבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם. וכ"כ החת"ס (או"ח סי' קסח וסי' רח) דבשבת איכא חיוב כבוד ועונג ולא שמחה, לענין מי שעונג לו להתענות, (ועי' שד"ח מערכת הכללים ח"א כלל פ"ב שהביא פלוגתא בזה, והסיק דנראה מוסכם מגדולי הראשונים דליכא חיוב שמחה בשבת), ויש לתמוה מהמפורש בספרי דקרי לשבתות יום שמחתכם.

ונראה בזה בס"ד, דהנה איתא בזוה"ק (פ' יתרו פח, ב הובא בהקדמת הש"ש אות ס), ותא חזי בכלהו שאר זימנין וחגיגין בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי הוא חדי בלחודי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי, דהא בלחודי חדי ולא יהיב חידו לאחרא, עליה כתיב "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם", ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהיב עליה עונשא כשאר זימנין וחגיגין, דכתיב "פרש חגיכם" פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם, וכתיב "חגיכם ומועדיכם שנאה נפשי" ואלו שבת לא קאמר, ובגיני כך כתיב "ביני ובין בני ישראל". ע"כ. והיינו דבימים טובים איכא טפי חיוב לשמח לעניים מאשר בשבת, ואם לא יהיב ביו"ט כתיב ביה וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, אבל שבת לאו בכלל "חגיכם" כפי שביארו בזה המפרשים, דבשבת הקב"ה הוא בעל הסעודה והוא משמח בשמחתו לכל אשר יחפוץ [וכדהאריך שם הזוה"ק לעיל מינה] וכדמסיים דכתיב ביני ובין בני ישראל, ולכן כשאנו

לכתחילה שתהא ההדלקה בכהן, ולא שנאמר בזה רק דליכא מיתה, ושכשר בדיעבד.

אכן שיטת הרמב"ם בזה מתבאר ממינה וביה, דהנה בפ"ג מתמידין ומוספין ה"י כ' וז"ל, דישון המנורה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים מצות עשה שנא' יערוך אותו אהרן ובניו, והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להם זמן שנא' להעלות נר תמיד וכו', מהו דישון המנורה, כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר וכו' ומדליק נר שכבה, והדלקת הנרות היא הטבתם, ונר שמצאו שלא כבה מתקנו, עכ"ל, ותמה הגר"ח שם ע"ד הרמב"ם, מה שכ' דהדלקת הנרות היא הטבתם, והרי להדיא ביומא (שם) מבואר דהטבה עבודה היא ואילו הדלקה לאו עבודה היא, וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מביאת מקדש שם) דהטבת הנרות פסולה בזר והדלקה כשרה בזר, ומהו א"כ שכ' דהדלקת הנרות היא הטבתם, הרי להדיא אינו כן.

ובביאור ד' הרמב"ם כ' הגר"ח, דס"ל דעיקר מצות המנורה שיהיו הנרות דולקים ואין המצוה במעשה ההדלקה וכנז"ל, וזהו דקאמר הרמב"ם דהדלקת הנרות היא הטבתם, היינו דבמה שהם דולקין כהלכתן, בהכי מיקיימא מצוה דהטבה, ולא אמעשה ההדלקה קאי דלא שייכה לעיקר קיום מצוה זו. והדישון ונתינת השמן דעצם מעשיהם שייך לקיום מצוה זו, חשיבי עבודה ולא מתכשרי אלא בכהן.

ואשר מעתה הלא מצות הדלקת הנרות דמנורה, לא על עצם ההדלקה קאי, שהיא אינה אלא הכשר מצוה, אלא על ההטבה, שהיא לעצם דינה שיהיו הנרות דולקים, ואם כן הרי במצוה זו דהטבה, שהיא מעיקר המצוה דנרות המנורה, מצוה זו ניתנה לאהרן, וזהו שנאמר בה כהן, ויתבאר שפיר מה שניחמו הקב"ה לאהרן במצות המנורה, היינו ההטבה, שהיא אינה כשרה בזר אלא בכהן, אבל בההדלקה שהיא אינה מעיקר דין נרות המנורה, ואין מצוה בעצם ההדלקה, לאו נתייחדו בזה אהרן ובניו במצות המנורה, דאף בזר כשרה לכתחילה, אלא בההטבה דזה שייך לעצם המצוה, שהיא במה שהנרות דולקים, וכד' הרמב"ם דהדלקת הנרות היינו מה שהם דולקים זוהי הטבתם וכמש"נ.

ו) שמחה בשבת

וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו' (י, ו)

שישתף העניים כדי שתחשב שמחת מצוה ולא שמחת כרסו, אולם בשבת דהשמחה בה משום עיצומו של יום ולעולם חשיב אכילתו שמחת מצוה, לפי שהקב"ה הוא המשמח בסעודתו, לא נאמרו כלל ניהוגי שמחה דאכילה ושאר ניהוגי שמחה אצל האדם.

ואשר לפי"ז הרי זהו דבספרי קרי לשבתות "יום שמחתכם" דהשבת יום שמחה הוא מצד עיצומו של יום, אכן דיני וניהוגי שמחה לית ביה בשבת, ושפיר כ' התוס' דחלוק שבת מיו"ט שלא נאמר שמחה בשבת, והירושלמי בעי טעמא דליכא אבילות בשבת משום שנאמר בו ברכה, משום דכל ניהוגין ודינים דשמחה לא נאמרו בשבת רק בימים טובים.

ז) בחילוק נבואת משה מנבואת שאר נביאים

ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט (יב, ו-ח)

שאל הראב"ד דבריסק הגאון רבי שמחה זליג זצ"ל לרבינו הגר"ח זצ"ל, מהו ביאור הפסוק שחילק בין נבואת משה רבינו לנבואת שאר נביאים, בכך שמשה רבינו "בכל ביתי נאמן הוא" הרי בכל החילוקים שהביא הרמב"ם פ"ז מיסודי התורה ה"ו בין נבואת משה רבינו לנבואת שאר נביאים לא מצינו חילוק זה. והשיבו הגר"ח, דכל הנביאים כשמסרו נבואתם היו צריכים להקדים ולומר "כה אמר ה'" להורות שהקב"ה ציוה לומר כן, וכן מצינו בכל נבואה שקדם לה "כה אמר ה'" כדי שידעו שדבריהם מה', וכל שלא אמרו שקבלו בנבואה ושנצטוו מהקב"ה לאומרו, אין זה נבואה בשם ה', ולא היה חיוב להאמינו ע"ז. אבל משה רבינו כיון ש"בכל ביתי נאמן הוא" וכל דיבוריו היו תורה וכל דבריו מאת ה', לא היה צריך לומר קודם "כה אמר ה'" לפי שידעו תמיד שזה מאת ה'. (ויש לציין בזה למש"כ בדרשות חת"ס (ח"א דף כד) כי אע"פ שניתן לחכמי ישראל לחדש בתורה, והם כאילו ניתנו מסיני מ"מ למרע"ה לא היה רשות, כיון שהיה יכול לשאול מפי הגבורה כל שעה, ולומר עמדו ואשמעה).

ונראה בס"ד באופ"א, ביאור החילוק בין נבואת משה לשאר נביאים מה שכל הנביאים פותחים

שמחים בשמחתו אין אנו חייבים לשמח זולתינו כל כך, משא"כ בימים טובים שהם ימי שמחתנו ואנו בעלי הסעודה כדכתי' חגיכם ומועדיכם, אנו חייבין למחדי למסכני שיהיו גם הם בשמחה.

ובביאור הדברים נראה להוסיף דהנה כ' הרמב"ם פ"ו מה' יו"ט הי"ז והי"ח וז"ל, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב וכו' והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם נפשם, ושמחה זו קלון היא להם שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, עכ"ל. ואשר נמצינו בזה, דכשהוא אוכל ושותה משום שמחה, אזי בהאכלת העניים ומרי נפש נעשית שמחתו שמחת מצוה, ולא שמחת כריסו ח"ו, וכשאינו מאכיל להם שמחה זו קלון היא כדכתי' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם.

ולפי"ז יש לפרש דזהו מש"כ הזוה"ק דשבת דחשיב סעודתו של מקום, לאו בכלל חגיכם הוא, ואין החיוב למחדי למסכני בשבת כביו"ט, משום דסעודת שבת דחשיב סעודתו של מקום, אף אם לא ישמח לעניים הוי אכילתו שמחת מצוה, וחדוות ד' מעוזו, אבל בימים טובים דסעודתו שלו הוא כדכתי' חגיכם, על כן בכדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה, ולא שמחת כריסו ושמחה שהיא קלון לו ח"ו, צריך למחדי למסכני. והמקרא שחתם בו הרמב"ם שנא' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, הוא ניהו האי קרא דמייתי הזוהר במי שאינו משמח העניים בשמחתו בימים טובים.

באופן דנמצא דהשמחה בשבת היא משום עיצומו של יום, והקב"ה הוא בעל הסעודה בשבת המשמח עמו בסעודתו, ומה שאין כן בימים טובים דהשמחה תלויה בהאדם והוא חשיב בעל הסעודה, [וכדי שתחשב שמחתו שמחת מצוה צריך להאכיל עמו לעניים ומרי נפש], ומעתה יש לומר, דחלוק שבת משאר ימים טובים לענין דיני וניהוגי שמחה, היינו אכילת בשר ושתית יין שאין שמחה אלא בהם, דרק ביו"ט דדין השמחה קאי אגברא ושמחתו שלו היא חשובה, הוא דצריך להביא עצמו לידי שמחה ע"י ניהוגי שמחה דבשר ויין, משום דהשמחה דימים טובים הוא כפי שיהיה אצל האדם, ולזה מתלי תלי

ומשל, לכך היו צריכים להקדים במסירת הנבואה "כה אמר ה'" כמי שאומרים כך פתרון החידה, שהרי לא את שראו היו אומרים, אלא את פתרון ופירוש החידה והמשל שראו, אולם משה רבינו שהיה רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, והיה מוסר את שהיה רואה ממש, לא היה צריך להקדים "כה אמר ה'" שהרי את דבר הנבואה ממש היה מוסר בלא פירוש ופתרון על ידו.

והנה מצינו שאמר משה נבואתו במצרים פעמיים בהקדמת "כה אמר ה'" - "כה אמר ה' כחצות הלילה וגו'" (שמות יא, ד) "כה אמר ה' אלוקי העברים עד מתי מאנת וגו'" (שם י, ג) ושם פ"ט פס' י, וצ"ב. [ואולי י"ל דשאני מסירת נבואה לפרעה, ובפרט לפי"ד הגר"ח הנז"ל].

אכן נראה הביאור מה דמצינו שנתנבא במצרים בהקדמת "כה אמר ה'", דהנה במראה הסנה כ' הרמב"ן עה"פ "אל תקרב הלום" (ג, ה) וז"ל, לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלוקים, וכן ענין הסתרת פנים, שעדיין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט". עכ"ל. הרי מפורש דלא הגיע אז עדיין למעלת נבואתו זו "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט" [דהכל ענין אחד כמש"כ הרמב"ם הנז"ל], וכ"כ הספורנו סו"פ וזאת הברכה וז"ל, "ולכל המורא הגדול" של מתן תורה "אשר עשה משה לעיני כל ישראל" כשיראו ועמדו מרחוק במתן תורה, ומשה נגש אל הערפל, כי אז קנה המדרגה העליונה בנבואת פנים אל פנים, ועשה את משה אז נורא בקרני הוד, עכ"ל. ומעתה דלמעלת נבואת פנים אל פנים בלא חידה ומשל הגיע משה רבינו במתן תורה, הלא מאירים הדברים מה שבמצרים מסר משה רבינו נבואתו בהקדמת "כה אמר ה'" משום שנבואתו היתה עדיין במשל וחידה, ובמסירת נבואה כזו, אחר שפותרה הנביא ומפרשה צריך לומר "כה אמר ה'" מאחר שאינו אומר את מה שראה אלא פתרונו, כמשנ"ת.

ומצאתי בס"ד הדברים מפורשים, בריש פ' מטות, עה"פ "וידבר משה וגו' זה הדבר אשר צוה ה'" כ' רש"י וז"ל, משה נתנבא ב"כה אמר ה' כחצות הלילה" והנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי ב). ובשפתי חכמים כ' ע"ז וז"ל, וזה מעלה יתירה, דזה הדבר משמע הדבר עצמו ברור ששמע מהקב"ה, ונקרא אספקלריא המאירה, מה שאין כן בשאר

אמירת נבואתם ב"כה אמר ה'" ומה שאין כן משה, כמו שעמד הגר"ח.

דהנה הרמב"ם פ"ז מיסודי התורה ה"ו מנה החילוקין בין נבואת משה לשאר נביאים, וז"ל בתו"ד, כל הנביאים על ידי מלאך לפיכך רואין מה שהן רואין במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנא' פה אל פה אדבר בו, ונא' ודיבר ד' אל משה פנים אל פנים, ונא' ותמונת ד' יביט, כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה בלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו ומראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו, עכ"ל.

ועי' רש"י גבי נבואת שאר נביאים (שם פס' י) עה"פ "אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו" שכינת שמי אינה נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון, עכ"ל. ועי' משך חכמה פ' יתרו (עה"פ ומשה נגש וגו') דנבואת משה היה באספקלריא המאירה היינו בלא כח המדמה.

ובאבי עזרי שם הביא ממהרי"ל דיסקין בביאור הענין מה שמשה היה מסתכל באספקלריא המאירה ומשא"כ שאר נביאים, ואלו דבריו, מחצות הנבואה בעולמות עליונים, המחזה יורדת לאט לאט ומתגשמת עד שהפתרון נמצא בהשגת הנביא מה ירמזון בעולם השפל, כל הציורים מתרשמין בנפש והנביא מסתכל בנפשו ויודע הפתרון, ואעפ"כ הרי זה דומה למביט בזכוכית, אם הזכוכית צבועה ירוק, אדום, צהוב, תכלת, כן נראין לו כל המובטין ירוקין, אדומים וכו', אף שרואה הדברים בלי שינוי, כן הענין בנביא כל שנפשו זכה ובהירה רואה הפתרון צח ומצוחצח, וזה שאמרו במשה רבינו ע"ה שנפשו היתה בעוצם המעלה ונסתכל באספקלריא מאירה, ואעפ"כ חלילה, גם שאר הנביאים לא נתנבאו שקר ח"ו, דכמו דאמרי' חלום אחד בששים בנבואה כך זה, רק דחלום בא ברוב ענין ומעט אמת מעורב, עד שא"א וקשה להשיג פתרונו, ועכ"ז אמרו החלומות הולכין אחר הפה, ודון מינה לנבואה, שבאמת מתקיים בעולם אח"כ כפי אשר נרשם הפתרון בנפשו, ע"כ מדברי המהריל"ד. [ועיי"ש מה שביאר בזה מרן זצ"ל גודל ניסיון עקידת יצחק מה שפתר הנבואה באופן זה].

ונראה דזהו החילוק מה שכל הנביאים כשמסרו נבואתם היו צריכים להקדים "כה אמר ה'" ומשה רבינו לא היה צריך, משום דהנביאים כולם שראו נבואתם באספקלריא שאינה מאירה, דרך חידה

ח) פניני פז - פרשת בהעלותך

מהרה"ג ר' אברהם זלצמן שליט"א

בעל מח"ס "אדני פז" על סוגיות הש"ס.

בס"ד

במדבר פרק ט פסוקים טו כג

(טו) וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן
לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד
בקר: (טז) כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש
לילה: וגו' (יח) על פי יקוק יסעו בני ישראל ועל פי
יקוק יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו:
(יט) ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני
ישראל את משמרת יקוק ולא יסעו: (כ) ויש אשר
יהיה הענן ימים מספר על המשכן על פי יקוק יחנו
ועל פי יקוק יסעו: (כא) ויש אשר יהיה הענן מערב
עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה
ונעלה הענן ונסעו: (כב) או ימים או חדש או ימים
בהאריך הענן על המשכן לשכן עליו יחנו בני ישראל
ולא יסעו ובהעלתו יסעו: (כג) על פי יקוק יחנו ועל פי
יקוק יסעו את משמרת יקוק שמרו על פי יקוק ביד
משה: פ

א.

מדוע נכפל כ"כ הרבה האפשרויות של עמוד הענן,

ומה עניין עמוד הענן ביום ועמוד האש בלילה

בפרשה זו מבואר אופן בניית המשכן, והזמן שבו
עם ישראל היה במסע, והזמן שבו היה בחניה.
והדבר היה תלוי בהשראת 'הענן' היינו השכינה
על המשכן, שבהיות הענן נמצא על המשכן היו
צריכים לחנות, וכאשר הענן עלה פירקו את
המשכן, והמשיכו במסעם.

אכן יש לעיין בכמה דיוקים, ראשית בפסוק יח
מבואר 'על פי יקוק יסעו בני ישראל ועל פי יקוק
יחנו, כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו',
ולכאורה יש כפל בפסוק זה, מחד גיסא מבואר
שהחניה תלויה בעמן הענן, ובתחילת הפסוק
מבואר שזה תלוי בפי ה', אומנם פשטות הפסוק
זה שהדרך לידע את פי ה' זה על ידי כך שרואים
האם עמוד הענן נמצא או לא, אך לכאורה דבר זה
כבר מבואר לאורך הפסוקים בהמשך.

עוד יש לדקדק מדוע יש כ"כ אריכות בפסוקים
כמה שפעמים יהיה מעט זמן, ופעמים הרבה,
ושוב כתוב פעמים חודש או ימים, ופעמים יום
אחד וכו' מה צורך בזה, הרי הכל כתוב בפסוק

נביאים דלא היה מדבר להם אלא בחידות או על ידי
חלומות, ונקרא אספקלריא שאינה מאירה, אבל
למשה היה מדבר הדבר עצמו שיאמר לבני ישראל,
כענין שנאמר "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא
בחידות", ומה שנתבא משה ב"כה אמר ה'" כדכתי'
בפרשת וארא ובפרשת בא (הובא לעיל), "ל דקודם
עמידתו בהר סיני היה מתנבא ב"כה", אבל אחר
מתן תורה היה מתנבא ב"זה הדבר", אחר קירון אור
פניו. עכ"ל. הרי הדברים מפורשים דענין אמירת כה
אמר ה' שייך בנבואה דרך חידה, ולא במחזה נבואה
באספקלריא המאירה, וזהו שנתבא משה רבינו
בלשון זה הדבר ולא בכה אמר ה', אלא שקודם מתן
תורה שלא הגיע לדרגת נבואה זו, נתבא בכה אמר
ה', וכמשנ"ת.

ועי' מלבי"ם שם מש"כ לפרש, דשאר נביאים
שנתבאו באספקלריא שאינה מאירה נתבאו בכה
אמר ה', ר"ל שה' שלחו לומר דבר בשם אמרו,
ומשא"כ משה שנתבא באספקלריא המאירה
ושכינה מדברת מתוך גרונו, אבל קודם שהגיע
למעלתו זו נתבא בכה אמר ה'. ועמד שם לפרש
דהנה בפ' כי תשא (לב, כז) כתיב "ויאמר להם כה
אמר ה' אלקי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו
ושובו משער לשער במחנה והרגו וכו'", הרי שאמר
משה בלשון "כה אמר ה'" גם אחר מתן תורה, היינו
משום שהיו ישראל נזופין ממעשה העגל לא שרתה
שכינה על משה באופן שיתבא בזה הדבר, ולכן
אמר כה אמר ה', [עיי"ש דאפשר דכוונתו דלא
נתבא אז באספקלריא המאירה].

אכן העירוני דהנה רש"י שם פ' כי תשא פי' וז"ל, כה
אמר וגו', והיכן אמר, זבח לאלהים יחרם. כך שנויה
במכילתא. עכ"ל. אשר לפי"ז לא קשה מידי, דלאו
נבואה נאמרה כאן על ידי משה, רק שאמר להם
שכך דין התורה ומצות השי"ת שנצטוו עליה כבר.
אמנם יעוי' פי' הרמב"ן שם שכ' בתו"ד דהיה זה
הוראת שעה לקדש את השם, (ועי' ח"י הגרי"ז
החדשים עה"ת), ולפי"ז הרי היתה זו נבואה
שנאמרה למשה לאומרה אז, ונתבא בה בכה אמר
ה'.

**אפשרות ב' תכלית העבודה לגרום לה' נחת רוח
ודבר זה נעשה מכל המצבים שבהם האדם נמצא**

או דאפשר, שלכתחילה העולם הרוחני מורכב על בסיס רעיון אחר 'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו להללו ולשבחו לספר הודו, מכל עם גבר עלינו חסדו, לכן בכל לב ובכל נפש, נמליכו ונייחדו', הקב"ה בחר בנו להיום עם שמטרתו לשבח אותו, זה המטרה שלנו, ובאיזה מצב אנו עושים זאת, או מאיזה מצב אנו עושים זאת אין זה משנה. בין בתקופת הזוהרות, ובין בתקופות החשוכות, אם אנו גורמים לקב"ה ששמו יתעלה, ויתפאר, הרי שקיימנו את מטרת שליחותינו לעולם הזה.

וכן מבואר במשנה 'צפרדע מה היא אומרת, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', ובמפרשים מבואר שהצפרדע היתה נכנסת לתנורים של המצרים ונשרפת באש במטרה לקלקל את האוכל שלהם בצינתה, ועל אף שהיתה נהרגת בגלל זה, הרי שהרגישה שבכך היא ממליכה את ה' בעולם, דווקא מהמצב של השריפה, של הכילוי שלה עצמה, שמו של הקב"ה מתעלה.

ומעתה אפשר לומר שתקופת החושך, וההסתר, הם חלק בלתי נפרד מעבודת ה', יש איך שגוי חווה תקופות חשוכות שדברים לא מסתדרים לו, ויש איך שיהודי מתנהל בהם.

החילוק בין יהודי לגוי הוא איך הוא מתנהל תקופות

החשכות

בעוד הגוי אין לו משענת רוחנית, וחש מתוסכל ואבוד, הוא חש כחי בלא מטרה. יהודי במצבים אלו יודע שבין אם הוא נאבק לקיים מצוות מתוך קושי והסתר פנים, הרי שבכך הוא מוכיח את נאמנותו לה', ובין כשיש קושי באהבת תורה והוא משתדל ככל יכולתו ללמוד הרי שהוא מקיים בכך 'תורה שעמדה לי באף, היא שעמדה לי לימוד מתוך קושי חביב לקב"ה עשרות מונים.

ואף במלחמת היצר, גם כשיש קשיים לא רגילים, עם זה בפגעי הטכנולוגיה ועם זה ביצרים קשים וכדומה שהאדם עולה ויורד בהם גם בזה, שייך לחוות את הקושי כמו יהודי, כמו שיבואר.

בשיר השירים פ"ד פ"ט כתוב 'לבבתי אחתי כלה לבבתי באחד באחת מעיניך באחד ענק מצורניך', ובפשטות פסוק זה הוא שבח על עם ישראל בשעת מתן תורה, אכן מבואר בגמ' שבת דף פח ע"ב 'מאי דכתיב לבבתי אחותי כלה לבבתי באחת מעיניך וכו' אמר עולא עלובה כלה מזנה

הראשון שיביטו לראות האם עמוד הענן נמצא על המשכן.

עוד דיוק נמצאנו למדים מהפרשה, שהמסעות התחילו רק ביום, שהרי ביום היה את הענן ובלילה את עמוד האש, ואם המדד היה בהימצאות עמוד הענן משמע, שרק אם ראו בבוקר ובמהלכו שאין את עמוד הענן, ידעו שצריכים להתחיל במסע. ויש להבין טעמו של דבר.

כמו"כ יש להבין מה המשמעות הפנימית שעמוד הענן נמצא ביום ועמוד האש בלילה.

ב.

ושמא יש לומר בזה, שישנם ב' מצבים כללים בחיים הרוחניים והגשמיים של האדם, יש את תקופת הזוהר שבהם קל לאדם בחיים, הן ברוחניות שיש לו רגשי קודש, חיבת המצוות, ואהבה לתורה, חיים מלאי סיפוק ועונג אין סופי, תחושה של מימוש התפקיד שלשמו נשלחנו לעולם. וכן בגשמי, הפרנסה, חינוך הילדים, ושאר הענינים מנוהלים ב"ה על הצד הטוב ביותר.

אכן יש את התקופות החשוכות, הלימוד חסר טעם, התפילות ללא כוונה, אין רגש בשבת ובחגים, היצר הרע לא נותן מנוח מעיני קדושה. וכן בגשמי בפרנסה ובשאר הטרדות הכל קשה מנשוא.

תכלית עבודת ה' להתענג על ה'

ובנקודה זו של תקופת הקושי יש ב' אופנים של הבט א) תכלית החיים הרי זה כדברי המסילת ישרים 'יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם וכו' שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו וכו' ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא וכו' הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם'. והיינו שמטרת החיים למעשה זה התקופות המוארות וכפי שמבואר בגמ' שת"ח היו מברכים אחד את השני 'עולמך תראה בחייך' היינו שיזכה לעונג רוחני בעולם הזה, וזה התכלית של החיים.

לפי"ז תקופות החושך הם 'ברירת מחדל'

ומעתה לפי זה תקופות החושך הם 'כברירת מחדל', כלומר כורח המציאות שפעמים ויש טרדות או זמנים מורכבים שגורמים לקשיים ברוחניות, וצריך להתפלל לעבור אותם.

ודווקא מתוך קושי מתגלה באדם כוחות נפש חדשים שהוא לא ידע על קיומם, לפתע הוא עוצר עצמו מלמלא תאוותו או לשלוט ברגשותיו והוא לא עושה זאת כי ככה הוא רוצה, אלא כי הוא רוצה להיות נאמן לה' ולתורתו, הוא רוצה לשבח את ה' לקיים 'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו', ודבר זה נעשה דווקא במצבים פחות זוהרים פחות מוצלחים דווקא אז בשעת הנסיונות מתעלה שמו של ה'.

וכן פעמים והאדם נאבק עם יצרים קשים ודווקא שם כמה שהוא נשרף או הוא נאבק בזה כיהודי ומקיים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כמו שאמר אותו חסיד 'אלוקי עזבתני וערום עזבתני ואם תשרפני באש לא אוסיף כי אם לאהבה אותך ושמחה בשמחתי בך' דווקא מתוך אש התאוות והנסיונות של הדורות האלו בעיני קדושה, כשהאדם עוצר עצמו, משתדל ללכת ולנהוג כדרך הראויה, ואף על הנפילות והתמודדויות, זה הרצון הפנימי שלו בכל המצבים, אזי על אף שעדיין נשמתו נשרפת, אך הוא נאבק כיהודי, וממצב זה ג"כ מתעלה שמו של ה'.

ומ"מ הפער בין מצב שיהיה אור למצב שיהיה חושך יכול להיות לתקופות ממשכות ופעמים לתקופות מועטות, ואומרת התורה, שהאדם ידע, הכל בציווי ה', ושהאדם לא יתיאש אם לא מגיע התקופות הקשות, ראשית כי גם במצבו שלו הוא מקיים את תכלית הבריאה להלל את ה' ממצב זה, ושנית כי יתכן וכבר מחר יבוא תקופות מוארות.

ומדגישה התורה שהמסעות הם על פי ה', והדרך לדעת אם רואים שעמוד הענן עולה, כל אדם יכול לחוש בעצמו שפתאום משהו כבה אצלו, אז העניין הוא שלא כבה אצלו הרגש הרוחני, אלא כעת הוא עבר לתקופה אחרת שבה התפקיד הוא לעבוד את ה' ממצב אחר.

עוד מוסיפה התורה, שבשעת קושי, האדם צריך להתרכז במטרה שלו במצב זה, ולא לנסות להלך מעל לכוחו הרוחני, ולכן אומרת התורה שהמסעות היו רק ביום ולא בלילה, ששאיפות צריך תמיד, ושלא ירדו, אך לקיימם צריך גם תנאים, וזה בעיקר כשיש לאדם אור מאת ה'.

ואשרי - יודעי בינה לעיתים

בתוך חופתה וכו' אמר רב ועדיין חביבותא היא גבן'. והכוונה היא שבשעת מתן תורה כשצעקו עם ישראל 'נעשה ונשמע' באותה שעה כבר היה בהם ניצנים של התמרדות והביטו כביכול בעין השניה אל חטא העגל, ועדיין הקב"ה אומר עליהם 'לבבתי אחותי כלה' ועדיין חביבות גבן'.

כשיהודי חווה קשיים, זה לא בעיה, את היצרים הקב"ה ברא באדם, את המשיכות לתאוות, ואף לדברים אסורים כל אלו הדברים שקיימים בעולם (עריות) 'שנפשו של אדם מחמדתן' והרגשות שיש אליהם, הקב"ה ברא אותם. אין פסול בכך שהאדם חווה קושי, או מנסה להתעלות ונופל חלילה, השאלה היא איך הוא מתמודד עם זה. האם הוא נותן למציאות הזו לשלוט בו, או שהוא מנסה כל הזמן דרכים שונים לגבור על יצרו, ובמסותרים תבכה נפשו על השחתת נפשו, האם הוא מנסה לחיות את מצפונו, האם הוא מנסה לקבל על עצמו אפילו במעט התנזרות ממשהו שהוא חפץ בו לכבוד שמים.

ג.

ביאור מטרת המסעות של עם ישראל

יש תקופות מוארת שהם בבחינת עמוד הענן

ושמא אפשר לומר שזה ביאור פרשת מסעות, שענינה על דרך העבודה מסע בעבודת ה', יש את תקופת האור שהם בבחינת יום שהיה בו את עמוד הענן, היינו ימים שבהם רואים את 'הענן' רואים את השכינה.

יש תקופות חושך בבחינת עמוד האש

יש את התקופות חשוכות כלילה, שבהם יש 'עמוד אש' האדם לא יכול ולא מסוגל להתקדם, הוא בלילה הכל חושך, ומה שכן יש זה אש התאוות.

במצבי חשכות האדם מקיימם את תכלית בריאתו

לעולם גם כן

וע"ז אומרת התורה ההתקדמות של האדם היא לפי ה', פעמים וה' רוצה שהאדם לא יתקדם, אלא יעמוד במקומו וידע מה שאתה עוצר כעת זה לתכלית, המלחמת והמאבקים זה למטרה פעמים

~~~~~

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"כ "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה בהעלותך

שיירי מצוה שבתורה – ממלאים הבית אורה – ומצילין מן הפורענות

בספר תורת העולה להרמ"א ז"ל על עניני בית המקדש וקרבת חלק א' פרק י"ט, הביא מה שאמרו בשבת כ"א ע"א, כי מבלאי בגדים של כהנים היו עושין פתילות למנורה, והקשה דלכאורה אין זה כל כך כבוד לעשות פתילות המנורה מבלאי בגדים.

וכתב על זה הרמ"א, שזה בא להורות לנו ענין נאות, כי בגדי הכהנים היו מורים על עניני המצוות ומעלות המדות, וכבר אמרו במנחות (דף ס"ב ע"א) שיירי מצוה מעכבין הפורענות, ולזה היו בלאי בגדיהם של כהנים המרמזים על שיירי מצוה, מאירים ומזהירים במנורה, להורות כי אף שיירי מצוה שבתורה ממלאים הבית אורה, והם מצילים מן הפורענות, והוא דמות החושך אשר הוא בבית בהעדר האור. עד כאן דבריו שם.

והנה בימים הללו אנו עומדים במצב מיוחד, אשר לדאבונינו שולט בו העדר האור, והרכה מעם ישראל סובלים ונמצאים במצב סכנה, וזקוקים אנו לזכויות מיוחדות להנצל מן השעות הרעות, וכאן בדברי הרמ"א יש לנו עצה נפלאה לכך, להקפיד על שייר מצוה, כי שיירי מצוות שבתורה ממלאים הבית אורה, ומצילים מן הפורענות, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.

ויש להתבונן מדוע דווקא שיירי מצוה מצילין מן הפורענות, ונראה לבאר הענין, דהנה שיירי מצוה הלא הם חלקי המצוה שאינם מעכבין, ועל כן נראה שאם אנו מקפידים עליהם בכל זאת, אזי במדה כנגד מדה, הקדוש ברוך הוא כביכול שומרינו ומצילנו מכל נגע ופגע. והנה כידוע יש לנו הרבה ענינים של שיירי מצוה, שבמצב רגיל אדם נוטה להקל בהם, אולם כאשר מדת הדין מתוחה, זו הדרך לשנות כיוון, ולצאת ממעגל הבעיות למעגל הפתרונות, שזו השאיפה של כל אחד ואחד מאתנו.

ועי' משנת רבי אהרן חלק א' עמוד ע"ט, שפירש הטעם דשיירי מצוה מעכבין הפורענות, כמבואר בסוכה דף ל"ח ע"א, דאף שבדיעבד יוצא גם בלי זה, אך פעולה הנעשית כתיקונה עם השירים שבה, זהו מה שמעכב הפורענויות. וכתב שבכל ענין הוא כך, וגם בתורה, ויש המזלזלין בסוף הזמן וחושבים אותו כשיריים, וכן בכל סדר מזלזלין בשייריו, ובאמת הוא עיקר גדול עי' שם באורך.

ועכשיו אנו נתקלין בהרכה שיירי מצוה שההקפדה עליהם טעונה מיוחד מאד, ויהי רצון שנתחזק, וניצל מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה. ובתינו ימלאו אורה במהרה.

מלמד שבחו של אהרן שלא שינה

ויעש פן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה פאשר צנה ד' את משה. וברש"י בשם הספרי, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה.

וכבר שאלו מה החידוש שאהרן הכהן לא שינה. ונראה שבטבעו של האדם הנהגתו משתנה לפי הנסיבות, ואילו כאן העידה התורה על אהרן הכהן שהנהגתו לא השתנתה לפי הנסיבות, כי כל מה שעשה היה לפי הצורך ולא לפי הנסיבות.

ובאמת עכשיו זה הזמן בשבילינו להתחזק בנקודה הזאת כי כיום המצב הוא שהנסיבות משתנות כסדר, מה שהיה אתמול לא תקף היום, ומה שתקף היום לא בהכרח ישאר כך למחר. ומה עושים, מלמד שלא שינה. צריך לעשות כל מאמץ לא לשנות מאומה, למרות שינוי הנסיבות. ועל ידי זה נקוה ששיירי המצוה יעכבו את הפורענות. וימלאו בתינו אורה. ויהי רצון שנוכח לזה במהרה.

ובספר תורת העולה שם, הביא מה שאמרו במסכת מנחות דף כ"ט ע"א, אבן היה לפני המנורה ובו שלשה מעלות שעליו כהן עומד ומטיב הנרות ומניח עליו כלי שמנה בו.

ופירש על זה הרמ"א שהאבן שלפני המנורה מורה על כלל העולם שעומד על אבן שתייה כדאמרינן ביומא (נ"ד ע"ב), ולכן היו בה שלוש מעלות והם שלשה חלקי העולם שעומדים בזכות התורה וכמו שנאמר (ירמיה ל"ג כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתני, ולכן היתה האבן מונחת לפני המנורה הרומזת על התורה, ולפי שהמנורה המהורה היה מורה על כל חלקי התורה ופרטיה וכלליה לכן נאמר כן עשה משה את המנורה.

ובזה פירש שם הרמ"א גם כן מה שאמרו, מלמד שבחו של אהרן שלא שינה, כי דבר גדול הוא המקיים כל התורה כולה ועושה אותה כמצוה. והיינו שהיה קשה להרמ"א, מהו השבח הגדול לאהרן הכהן קדוש השם, שלא שינה, ועל זה תירץ, כי שבחו של אהרן היה שלא שינה שום פרט מכל חלקי התורה, כי המנורה רומזת לתורה.

ולכאורה לדבריו יש להבין, למה נאמר שבח זה בדווקא כאן במעשה המנורה, הלא זהו שבח שנוגע לכל התורה כולה. אמנם יש לומר, שאהרן הכהן בעמדו ניצב על האבן שלפני המנורה, היה במחשבתו רצון עז ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה באהבה. וזהו מלמד שלא שינה, כלומר שהיה במחשבתו קבלה גמורה לקיים כל דברי התורה בלא שום שינוי כלל וכלל.

בס"ד נחשבה בהעלותך תש"פ (ב)

להגיד שבחו של אהרן שלא שינה

ויעש בן אהרן אל מול פני המנורה העולה נרתיה באשר צוה ד' את משה. וברש"י בשם הספרי, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה.

ובספר תורת העולה להרמ"א על עניני המקדש והקרבנות, הביא מה שאמרו במסכת מנחות דף כ"ט ע"א, אבן היה לפני המנורה ובו שלשה מעלות שעליו כהן עומד ומטיב הנרות ומניח עליו כלי שמנה בו.

ופירש על זה הרמ"א שהאבן שלפני המנורה מורה על כלל העולם שעומד על אבן שתייה כדאמרינן ביומא (נ"ד ע"ב), ולכן היו בה שלוש מעלות והם שלשה חלקי העולם שעומדים בזכות התורה וכמו שנאמר (ירמיה ל"ג כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתני, ולכן היתה האבן מונחת לפני המנורה הרומזת על התורה, ולפי שהמנורה המהורה היה מורה על כל חלקי התורה ופרטיה וכלליה לכן נאמר כן עשה משה את המנורה.

ובזה פירש שם הרמ"א גם כן מה שאמרו, מלמד שבחו של אהרן שלא שינה, כי דבר גדול הוא המקיים כל התורה כולה ועושה אותה כמצוה. והיינו שהיה קשה להרמ"א, מהו השבח הגדול לאהרן הכהן קדוש השם, שלא שינה, ועל זה תירץ, כי שבחו של אהרן היה שלא שינה שום פרט מכל חלקי התורה, כי המנורה רומזת לתורה.

ולכאורה לדבריו יש להבין, למה נאמר שבח זה בדווקא כאן במעשה המנורה, הלא זהו שבח שנוגע לכל התורה כולה. אמנם יש לומר, שאהרן הכהן בעמדו ניצב על האבן שלפני המנורה, היה במחשבתו רצון עז ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה באהבה. וזהו מלמד שלא שינה, כלומר שהיה במחשבתו קבלה גמורה לקיים כל דברי התורה בלא שום שינוי כלל וכלל.

"בומרנג" (בעין הסערה)

דרמה מדהימה עם מסר חד מאד!

פרק י"ד "מה עדיף גרושה או אלמנה?"

הבהרה תמציתית של המארג המפותל:

הסיפור עומד כעת על שלושה קודקודים:

הקודקוד הראשון והעיקרי הוא כמובן גיבור הסיפור: דודי סטוויצקי בן 24 בחור עליו מיוחד שמקלע למערבולת קשה ביותר, בשגגה הוא פולש למקום שלא היה צריך להיות שם, בעת שנעשה כנושא ומתן בישיבה באופן לא רשמי, הוא נכנס עם כל "הברען" שלו לתפקיד, עד שנעשה "מטאור" (כוכב לכת) כתוצאה מכך שני הנושאים ומתנים הקבועים של הישיבה נדחקים לצד, הדבר לא מוצא חן בעיני בחור בעל תכונות אספרגר (סוג של אוטיסט) בשם שלום צימר שלא מוצא חן בעיניו כי בחור שלא מבוגר ממנו בהרבה נוטל את העטרה לראשו, הוא מחליט לצאת כנגדו ע"י שישים אותו ללעג, הוא בא לשאול אותו שאלה ברעק"א תוך כדי הויכוח נוצר חיכוך,

אבל מה לעשות שסבו בחר לעצמו את השם הזה על שם עיסוקו ובנו הלך אחריו בעסק הקדוש ולא שינה את השם וכבר הוחזק השם ואין לשנותו, אפילו שהוא עצמו מלבד להניח תפילין אין לו כל שייכות עם עסק קדוש זה. גם איש לא זוכר אותו בשם משפחתו אלא כחיים עקיבא, אמרת חיים עקיבא אינך צריך לתת שום הוספה, כי זהו סימן מובהק ביותר שניתן להתיר בו עגונה ללא כל חשש ופקפוק.

רב יואל וחיים עקיבא שתי דמויות הפכיות הנה, אך דווקא בשל השוני הם נמשכים זה לזה, אין יום שאין הם משוחחים על כל סוגיות החיים, רב יואל אוהב לשמוע את דעתו של חיים עקיבא ממזג האויר ועד המתחולל בארצנו, עם ציונים ובלי, כדי לומר לו תמיד: **איפכא מסתברא טפי עדיף.**

גם עתה קודם שהתאסף מניין, היה לו די זמן לעשות שמועס מעניין בסוגיא.

"נו חיים קיבע (קך קוראים לו בקיצור כל אוהביו ושונאיו) וואס זאגסטע אויפ דעם פרישן מעלדונג וואס איז אויפגעקלפט אויפן טאוועל-מה אתה אומר על ההודעה הטריה שהודבקה על לוח המודעות?"

"ס'יא זעהט אויס א'ליצנות, פון ווען האן שרייבט א'דאקטער בלשון חז"ל? זה נראה ליצנות, מאימתי רופא כותב בלשון של רבנים"

"זייער גוט דיא מאהל בעהן אק מיט דיר 'שוויים בדעה'-טוב מאד הפעם אני מסכים עמך ומשתווה לדעתך".
[צריכים לציין זאת בספר השיאים שלאחר 15 שנות ויכוחים סוערים הייתה הסכמה ראשונה].

השניים נפרדו במחשבה, לחקור ולדרוש בטיב המודעה שנתלתה בבית הכנסת, מה מקורה ומה האמת בה.

כשחזר לבית פגש את התכשיט'ל שלו יושב בבית עם גמרא גדולה וחוזר על לימודו, גם זה לא נראה לו טוב, בנו יקירו לא אהב ללמוד על דרך ההמעטה, היו לו הרבה עיסוקים שבעיניו הם חשובים מאד. הוא הסתמך על ראשו הגאוני שמשיג יותר מהר משל אחרים. בשל זה היה לו פנאי רב לעשות הרבה שטויות.

בשבועיים האחרונים לא רצה ללכת לישיבה מטעמים הכמוסים עמו, הוא התלונן על מיחויים שונים וקיבל "סיק" שנהיה לסיק נוסף בשל מחלה מסתורית שהרופא בקריצת עין רמז להורים המבוהלים שקשה לרפא אותה עד שהחולה עצמו מחליט שהוא בריא.

עתה נדמה לו שהוא יודע את הסיבה לסיק הכפול, אך נזהר שלא לדרך על הפצעים המדממים, לאחר שקיבל הדרכה מפורטת מגדולי המטפלים אך להתנהג עם תופעה זו שבנו ניחן בה.

"באיזו סוגיא אתה עוסק? שואל האבא את בנו בשיא הרצינות.

"בסוגיא ד'אשו משום חיצוי" יש לי שם הרבה חידושים, לכל הפחות שתי מערכות, אני כבר יכול להגיד לך עליהן גג על גג, מאיגרא רמא עד בירא עמיקתא, אם אתה רוצה לשמוע אוכל לומר לך אותן בחצי נשימה".

"טוב מאד, בשמחה רבה הייתי מטה לך אוזן, אבל זמני קצר, יש לי בעוד רבע שעה פגישה דחופה עם שני בעלי דינים שלקחו אותי כבורר ואפילו שאני עייף עלי לרוץ לשמוע אותם, כדי לקיים את הדין "שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק" אם היית משקיע את הראש שלך כמוני בתורה, יכולת גם אתה להיות דיין מומחה ולא רק משכין שלום בין יונים לחתולים.

אבל לגופו של עניין, אולי את המשך הסוגיא תלמד בישיבה, כבר זמן רב לא היית בישיבה ותקופת ה'סיק' מזמן נגמרה, האם לא יותר טוב ללמוד בכותלי הישיבה? בפרט עתה שכבר טוהר שמו של דודי לחלוטין?"

שלום קלט בו במקום שאביו ראה את מכתבו של הד"ר, הוא מכיר את מנהגו של אביו לקרוא כל מודעה חדשה שנתלית בבית הכנסת, קשה להאמין שדילג על מודעה חשובה זו, השאלה שניקרה בראשו, האם יודע הוא מי היה אשו ומי היו חיציו, הוא סקרן לבחון את תגובתו של אביו החכם, אבל מאיך פוחד שיאמר לו דברים חריפים אודות הזיוף.

"אדרבה מזה גופא אני חושש, עכשיו הוא יחזור לישיבה, הוא יפגוש אותי שם ויקרע אותי לגזרי גזרים, אני ממתין עוד כמה ימים כדי לוודא שהוא יושב ברוגע ולא מחפש אותי"

לשקר אין הגליים:

שני הבחורים יוסי ומיכאל שביקשו משלום צימר לעשות את הכל כדי לטהר את שמו של דודי ולהפריך את כל השמועות הרעות, פגשוהו יום אחד באחת מסמטאות מאה שערים, שבוע שלם עבר מאז הבטחתו לעשות הכל כדי לטהר את שמו של דודי, אך אין זכר ממנו, עתה ביקשו לעשות עמו שיחת בירור, מפני מה לא קיים את הבטחתו.

"שלום רב לאוהבי תורתך, פתחו בשיחה הלבבית, איכה, לאן נתעלמת? האם נמצאת במערת אליהו?"
 "לא ולא, אני שוכן במצודתי ושקוע בסוגיא בעומק העיון".

"הפלא ופלא, אז אתה לומד נזיקין הלכה למעשה. אפשר לדעת באיזו סוגיא אתה שקוע? מתעניינים הם, האם בסוגיא דמבעה או הבער, או אולי סתם בגדרי אדם המזיק ברמ"ח איבריו ומתיז צרורות לכל עבר"

"לא, אני נמצא בסוגיא ד"אשו משום חיצוי" יש לי על זה שתי מערכות שאפשר לעורכן על גבי המזבח".

"נפלא מאד... ואיה אשו משום חיצוי שהבטיחה לקיים את דברה ולטהר את דודי מכל סירכא ופגם?"
 "מה השאלה? ברור שקיימתי את דברי, ע"י אישי משום חיצוי, חלילה לי להפר הבטחתי".

"מה פשר דיבורך המשונים? אנחנו נמצאים בישיבה ולא ראינו את כף רגלך מאותו יום עד עתה, א"כ מתי קיימת את ההבטחה?"

"אלו קלאץ קאשעס (קושיות הבל) אתם מערימים עלי? האם לא העמקתם בדברי שעשיתי זאת ב"דוך חיצוי" דייקא ממש, האם לא שמעתם שד"ר שוסטר רופאו של דודי הוציא מכתב לטהר את שמו, מי חשבתם בישראל זאת כ"בן דרוסאי" שהרופא יצא מגדרו לכתוב מכתב מיוחד, אם לא אני שבאתי בתחנונים לרופא שיפריך את העניין, עתה מה זה משנה לכם, שמו של דודי טוהר כתכלת שברקיע, מעתה איש לא יוכל לטעון שהוא חולה, שהרי מסמך רפואי מעיד על כך".

"ולמה לא עשית את הדבר הפשוט שביקשנו לעמוד באמיצות לב ולהפריך את הדברים, זה היה הרבה יותר חזק ואפקטיבי מאשר מכתב של הרופא?" מקשים הבחורים שמתלבטים, איך לקבל את הרעיון של שלום.

"פשוט ביותר, אתם הרי לכאורה למדנים מופלגים, א"כ עליכם לדעת שעדותי אינה שווה כקליפת השום, כי ישנה הלכה "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד" ממילא איש לא היה שומע לדברי, לחזור בי ממה שאמרתי [ועשיה בכלל אמירה] כשזה לאחר כדי דיבור, אבל ברגע שהגיע מסמך של רופא מומחה לרבים זה כבר משהו אחר בכלל, איש לא יוכל להתכתש עם מסמך שכתוב בו שחזר על גבי לבן שמודיע שלא היו דברים מעולם".

"אתה גאון נפלא, אבל עדיין אנו שומעים שיסנה מחלקת עצומה בדבר, אנשים לבם חלוק מלהאמין אפילו למסמך של רופא, אינו דומה עדות שבכתב לעדות על פה ממנו גופא, היינו מעדיפים לשמוע זאת מפיו של הרופא שיבוא ויכחיש את כל השמועות, אנחנו צריכים שהרופא עצמו יבוא ויאמר קבל עם ועדה, כי דודי הוא "בריא אולם" ואין כל חשש להשתדך איתו, זה כבר יעשה את הרושם הנכון לתקן את הפגם לחלוטין".

"טוב אנסה לבקשו, קצת קשה לי להאמין שיצא מגדרו עד כדי כך, אבל לנסות אוכל בתוך כדי דיבור" סיכם שלום את דבריו.

***

ברם יוסי ומיכאל פקפקו אם שלום יעשה את הדבר, גדול הוא בדיבורים וקטן מאד במעשים, הם גם היו מאד מסופקים שעל סמך בקשת שלום יצא הרופא מגדרו, הם נטו יותר להאמין שהמשפחה הפעילה לחץ אדיר על הרופא שיעשה את למענם ושלום מנסה לקטוף את פירות הניצחון ולנכס זאת לעצמו.

לפנות ערב החליטו השניים לדבר עם הרופא, אולי כשישמע שהדבר חשוב ביותר יעשה השתדלות נוספת עבור דודי שתבהיר את הנושא ותפריך את חששות הספקנים.

הם הזמינו תור לרופא, כביכול על איזו מיחוש שהם חשים בו, כשהגיע תורם ביקשו שניהם להתקבל למרות שאין הדבר מקובל, אך הבהירו ששניהם צריכים למלווה ודבר זה מותר על פי החוק.

כשנכנסו שניהם סיפרו לרופא את כל הנעשה בישיבה ועל השמועות הרעות שיצאו על דודי עקב מחלתו המסתורית, הם הודו לו מאד על פרסום המכתבים שלו במקומות מרכזיים, אבל טענו לו שעדיין הספק מקנן בלב עשרות אנשים שחוששים שדודי מסתיר מחלה קשה מאד וזה עלול לפגוע בסיכויו לשידוך.

הם ביקשו שיתן בידם עדות נאמנה שיוכלו להעיד בשמו שדודי בריא ואפשר להשתדך איתו.

הרופא היה בהלם, הוא לא "ידוען" שמוציאים מסמכים רשמיים בשמו, בין אם אמר ובין אם לא.

חרה לו הדבר מאד שישנם זיפנים שמשתמשים בו כדי לטהר את שמו של דודי, אמנם דודי צריך הבהרה ברורה ממי שטיפל בו שאכן אין לו שיירי מחלה והוא כאחד האדם, אבל לא בדרך השקרית שנקטו.

"אני מכחיש מכל וכל שהוצאתי מסמכים, כדי לטהר את שמו של דודי, אמנם האמת היא שהוא בריא ככל אדם ואין לחוש לשום מחלה מסתורית, אבל איש לא פנה אלי מטעם המשפחה שאוציא מכתב עבורם, גם אם היו פונים לא הייתי עושה זאת, אין זה מקובל שרופאים משתמשים בלוגו שלהם לצרכים לא רפואיים, על כן אני מודיע מראש שהכל שקר וכזב, לא התבקשתי משום גורם לתת הבהרה.

אבל לגופו של עניין, אני מוכן להצהיר בפניכם כי דודי הוא בחור בריא ושלם אין לו שום שרידים מהמחלה, מעולם לא נזקק להוספת שם, כי לא היה בסכנת חיים מוחשית, אף שמחלתו הייתה לא קלה, אני מסכים שתוכלו לפרסם שדיברתם עם הרופא האישי שלו והוא הודיע שמי שרוצה לשאול עליו שיתקשר אליו.

דבר שני אני מבקש ממכם שתמהרו ותורידו את המסמכים, אני לא מוכן שהם יסתובבו ברשות הציבורית, אשמח מאד אם תביאו לי לכל הפחות עותק אחד".

יוסי ומיכאל הודיעו שיעשו כדבריו, הם מיהרו בזריזות להוריד את כל הפתקים והביאו אותם לרופא שסקר אותם בעיון רב.

"אני המום, מדובר כאן בזיפן מומחה שהצליח לזייף את הלוגו ואת הכתב שלי עד שאם לא הייתי יודע את העניין אני עצמי הייתי טועה בזה. אני מבקש ממכם לברר עבורי מי הוא הנוכל שעשה שימוש נבזי בי, אני חייב ליידיע את המשטרה על כך, יש בכך עוון פלילי ואיני מתכוון לשתוק על כך".

יוסי ומיכאל קלטו כי שלום הוא הנוכל שזייף את המסמכים באומנות רבה, אבל החליטו לא לעשות מזה עניין, עדיף לא להתכתש ולא לבייש, איש אינו מרויח מהקטטה המיותרת, מה עוד שהם עלולים לגרום למאסרו, אף אם לא, יש כאן לישנא בישא, הם אינם בקיאים בכל הלכות לשה"ר, אימתי זה לתועלת, עדיף לנקוט בשב ואל תעשה, שלום כבר לא יעז בלאו הכי לעשות שוב ומותרה ועומד הוא על כל העניין.

למחרת הוציאו את העדויות שלהם עם הרופא, הם סיפרו שדיברו עם הרופא, הלה הצהיר בפניהם שדודי לא היה בסכנת חיים ממשית, הוא חזר למצבו לחלוטין, איש לא היה אמור להוסיף לו שם וכל הפתקים נעשו על ידי פרחח או כמה פרחחים, שחמדו להם לצון.

***

לזרות מלח על הפצעים:

אבל ההד שעשו דבריהם היה חלש למדי, ראשית לא היה מי שישמיע זאת בכל רחבי העיר, את הפרסום עשה שלום ביעילות יתר בכל שכונות מא"ש והסביבה ואילו ההכחשה הייתה רק בישיבה, גם בישיבה עצמה נטו הרוב להתעלם מדבריהם, התברר לכולם בפעם המי יודע כמה, כי ברית כרותה ללשון הרע שמתקבלת על הלב, אמנם היו שקיבלו ברצינות את ההכחשה הגורפת, אך רוב הבחורים סברו שהיו דברים, אולי דודי לא היה ממש "שכיב מרע" אבל כנראה שהוא מסתיר מחלה מסתורית ויש מאד להישמר מלעשות עמו שידוך.

את התוצאה ספגה המשפחה כאשר לפתע החלו להגיע שיחות שממש הבהירו להיכן משייכים אותם.

ברוריה לא תשכח את השיחה שקיבלה מגב' נחמה מלר שכונתה בשם "דיא בומבער" לא בכדי נתכנתה זו בשם זה, כי ידעה לתת את המכות שלה בנחיתה כבידה, כך גם הפעם המחישה את היכולות שלה.

"שלום גב' ברוריה היקרה, יש לך כמה דקות פנאי בשבילי?"

"כן גב' נחמה, תמיד אני מוכנה ומזומנת לך. אשתדל שאמצא כמה דקות פנאי שבאמת אין לי אותן, אבל עבודך בס"ד יש לי.

"הסכיתי ושמעתי אלי באוזן כרויה לחלוטין, יש לי עבודך שידוך לעילא ולעילא, מששת ימי בראשית עוד לא הייתה כזו אחת. לדעתי תשמחי עם מה שאני עומדת להציע לך".

"הבה נשמע באוזן כרויה מה יש לומר לי" הסתקרנה ברוריה למרות שהטילה ספק בהצעות של אותה גב'.

"נודע לי על ציפי שיינדלזון הבת של ר' מאיר וזהבה ששוב היא עומדת בשוק השידוכים, את יודעת ציפי היא מושלמת בכל המעלות, אחת לאלף אולי תמצאי רק דמוי, אך לא כמותה באמת".

"לא מבינה מה את אומרת ציפי שוב עומדת, על מה את מדברת?"

"מה לא שמעת? ובכן התברר שהרשעים כרו באר שחת לבחורה העדינה הזאת, ממש שבוע אחרי השבע ברכות היא רצתה לכבס את הטלית של הבעל החמוד, היא החליטה לעשות לו הפתעה, בלי ליידע אותו לקחה את הטלית והחלה לנקותה, אלא שתוך כדי כך חשכו עיניה, היא מצאה קופסא של כדורים מוחבאת בתוך הטלית, הייתה לה דודה רוקחת גדולה, היא רצה אליה בנשימה טרופה וסיפרה לה על הכדורים שמצאה, הרוקחת ביקשה ממנה שתאמר לה את השם, נחמי אמרה את השם מתוך הזיכרון. הרוקחת כמעט השתבצה, היא אמרה לה להחזיר את הטלית למקום ולא לכבס אותה. ובמקום זה לארוז מזוודה גדולה ולקחת את כל הבגדים החשובים ולבוא אליה תיכף בלי להודיע לאיש על הבריחה הפתאומית.

כשהגיע מבולבלת לדודתה אמרה לה: תדעי לך שחתך היקר חולה במחלת האפילפסיה (מוכרת בשם מחלת הנפילה) זו מחלה חשוכת מרפא, אפשר לעזור לחולה לחיות את חייו בטוב ובנעימים, אבל זו מחלה גנטית שעוברת בתורשה, עלולים להיוולד לך ילדים בעלי מומים קשים ביותר. עליך לעשות עושה שלום בו ברגע, אפילו אם תפסיד את הדירה ואת הכל, רק לא להיות איתו עוד רגע אחד נוסף".

"נחמה אני לא מבינה אותך, את זו את באת להציע לבחור המושלם שלי?! איך את לא מתביישת לך?"

"ברוריה אל תעמידי פנים! גם את מסתירה מחלה מסתורית קשה שבנך עבר, הלוואי ונדע בדיוק מה יהיה איתו, תאמיני לי שלא הייתי מציעה לך כזו בחורה נפלאה, כי אולי היא "נופלת מן הפח אל הפחת".

אבל רק בגלל ההערכה שלי אליך הצעתי אותה, כי אני בטוחה שהבחור שלך השתקם וחזר אל עצמו, אבל תשמחי שאני המציעה ולא יונטי דבורקין, היא סיפרה לי שעומדת להציע לך גם כן אלמנה צעירה בשם איילה שלומקין שבעלה הסתלק לפני חצי שנה, בלי להותיר לה זרע של קיימא, בנס שהיו לו רק אחיות כן נחסך ממנה לעבור תהליך של חליצה לא נעימה.

אז מה עדיף גרושה שבקושי עברה שבוע עם בעלה והיה גט בזק, או איילה שלומקין שחייתה שלוש שנים עם בעל, רק שגם לה אין ילדים, לדעתי גרושה טריה עדיפה על פני אלמנה שגם מבוגרת יותר, הלא תסכימי איתי.

בפעם הראשונה טרקה ברוריה את הטלפון בפני המציעה ולא נפרדה ממנו בצורה מכובדת כפי שנהגה עד לאותו יום.

***

הצעה מרעישה:

רב אברהם סטוויצקי הינו אבן בכולל החשוב "דעת זקנים" לא לחינם נקרא הכולל בשם זה, ראש הכולל רב שלום בער הלפרין החליט להחליף את שם הכולל 'ד אפרים' לדעת זקנים, כשנשאל ע"י אחד הנדיבים בחו"ל לסיבת השינוי, הצטחק באומרו אתה מוזמן לבקר אצלנו בכולל, תראה שלמעלה ממחצית האברכים כבר מתקרבים לימי הזקנה, יש לי אברכים נוספים, מיעוטם אברכים מספר שנים אחרי הנישואין, אך מרביתם לומדים אצלי עשר או עשרים שנה, הם בשנות הארבעים והחמישים, לכן חושבני שמה שיחד את הכולל הוא השם דעת זקנים שמביע את המיוחדות של הכולל".

רב אברהם היה בקו האמצעי, הוא כבר עבר את שנת החמישים זה מספר שנים, זקנו עדיין אדום זהוב, הוא מאד צעיר ברוחו כאבך בן עשרים וחמש, אבל דעתו נחשבת מאד בכולל, הוא מוסר הרבה שיעורים וחבורות הרבה מעבר למה שאחרים מוסרים.

שקיעותו בתורה מבהילה, הוא מגיע לכולל עשר דקות לפני הזמן ורגע כמימרא הוא כבר בתוך הגמ', החברותא שלו קצת מאחר, זה נותן לו מרווח זמן להכין את החומר שהם לומדים ופעמים אף לעשות חזרה מהירה, מעולם הוא לא משוחח עם החברותא או עם אחר, על מצב הבית על הקשיים בשידוכים ובפרנסה, הוא ממית את עצמו באוהלה של תורה כפשוטו ממש.

החברותא שלו ר' ישראל מאיר ברנר מאד מעריך את החברותא שלו ולפיכך הוא לא קוטע אותו מעולם עם איזה מעשה או נייעס, וודאי שלא מתחקר אותו באיזה נושא שנוגע לביתו וכו', דומה שהוא לא יודע כלל מה שנעשה בביתו של רב אברהם, ולא היא, הוא מעודכן היטב במצב ולבו כואב על הצער שעובר החברותא, קשה לו להבין איך שוכח רב אברהם מכל מה שמסביבו בעת שהוא נמצא בגמ', אבל איך אפשר לקטוע אותו מהלימוד.

אבל פעם אחת הייתה לן סיבה ששקל אותה היטב משך מספר ימים, עד שהגיע למסקנא שהוא חייב לדבר עם רב אברהם על העניין.

לאחר שגמרו ללמוד בחברותא, נוהג היה רב אברהם ללמוד סדר מוסר באחד מספרי היסוד של בעלי המוסר, הפעם לפני שהביא את הספר של רב ירוחם ממיר, עצר אותו ר' ישראל מאיר כשפניו מאירות בצורה לא רגילה.

"רב אברהם, אני חייב לומר דבר חשוב ביותר ואני מבקש שלא תכעס עלי. יש לי בן דוד בשם ר' נפתלי ברנר, הוא אדם עשיר מאד בלי עין רעה, יש לו כמה עסקים והוא יכול להחזיק שנים או שלושה כוללים על חשבוננו. יש לאבך הזה בת שהגיעה לפרקה, שמה הוא חדווה, היא בעלת מידות תרומיות וגם יש לה קלסתר פנים שמעטות זוכים לה, הם מאד מתעניינים בכם. הם כבר ביררו עליכם מספר פעמים ומעוניינים לגשת לשידוך, אם תאמרו את הכן.

רב אברהם נותר פעור פה, הוא מכיר היטב את משפחת ברנר המדוברת, המשפחה כלל לא זרה לו, הוא יודע שמה שאומר החברותא אינו נוטה להגזמה בכי הוא זה, הלואי שהשידוך הזה יתבצע, אולי על זה חיכו כל כך הרבה שנים.

"אני צריך לדבר עם אשתי, בלי נדר אחזיר לך תשובה בעוד מספר ימים" השיב בשמחה עצומה.

"אני לא רוצה לגנוב דעת, מגיב החברותא, כוונת רב נפתלי היא לא על בנק בכוח דוד היקר, הוא שם את עינו על הבן הצעיר יותר נחומי, הוא כבר בירר עליו זמן רב ולפני יומיים אמר לי להציע את בתו עבור הבן הזה".

ר' אברהם חש כי תהום נפערת תחתיו, רק זה לא, לשמוע לנחומי לפני דודי, זה כהודאת בעל דין כי יש לדודי האומלל בעיה רפואית, עתה יש אישור לכל השמועות, איך אפשר לעשות זאת לדודי, האם לא עבר די עד שצריכים לכרות לו קבר ולבקש ממנו להיקבר במו ידיו?

ר' ישראל קלט מיד את הלבטים, הוא לא נרתע לאחוריו.

"אני יודע היטב את הדאגה שלך, אבל לענ"ד עליך לפתוח פתח בשק של השידוכים.

ידוע הסיפור שמספרים בשם אחד מגדולי הצדיקים ז"ע שהגיע אליו חסיד שהייתה לו שיירה ארוכה של בנים ובנות כולם תקועים בשיירה בפקק אדיר, לפתע הגיע שידוך לאחד הבנים אף שמעליו יש שתי אחיות רווקות זקנות, האבא האומלל בא לשאול את דעת הרבי, האם לשמוע או לסרב ולהפסיד הזדמנות.

אמר לו הרבי: כשיש קשר שסוגר את פי השק אי אפשר ליהנות מהאוכל שנמצא שם, פעמים שאין ברירה צריכים לעשות חור מלמטה כדי שהאוכל יצא, כך לבסוף האוכל כולו יאכל ואפילו אם זה לא לפי הסדר והנמשל מובן מאליו.

